

מסכת

שקלים

מן

תלמוד ירושלמי

עם כל המפרשים על הדף כאשר נדפס
מקדם ועם הוספות חדשות כמבואר
בשער השני

נדפס מחדש עם ביאור
הרב עדין אבן ישראל (שמיינליץ)
בעיה"ק ירושלים תובב"א
תשע"ג

הוצאת קורן ירושלים
עבוד
המכון הישראלי לפרסומים תלמודיים
ירושלים

ביצירת כרך זה השתתפו:

עורך ראשי
הרב עדין אבן ישראל (שטיינזולץ)

עורך
הרב אברהם גלבשטיין

הרב הלל מונדשיין
הרב אלעד שלזינגר

גרפיקה עימוד ואיורים
מיכאל אטקין

מרכז המערכת
מאיר הנגבי

מסכת
שקלים
מין
תלמוד ירושלמי

עם פירוש קרבן העדה לרבי דוד אב"ד דעסווא, ריבב"ן לרבינו יהודה בר בנימין הרופא ממשפחת העניים, תקלין חרתיין, ומשנת אליהו לרבי ישראל בן רבי שמואל משקלוב, תלמיד הרבי אליהו הגאון מוילנא, מסורת הש"ס, עין משפט (מראה מקומות הדינים בפוסקים הראשונים), גליון הש"ס, ציון ירושלים (כל אלה חוברו על ידי רבי מרדכי זאב אימיננא וניסו רבי שאול נאטאנזאהן אב"ד לבוב). הגהות הב"ח להג"מ יואל סירקש ז"ל אבד"ק קראקא (בעהמ"ס בית חדש). הגהות הגר"א להג"מ אליהו ז"ל הגאון מוילנא. כל אלה נסדרו בסדר חדש בהשלמת השמטות הצנוורה ובהדגשת דיבור המתחיל.

ועליהם נוספו במהדורה זו מאת הרב עדין אבן ישראל (שמיינזליץ), בסדר ובעריכה חדשים בצד דפי הנמרא פירוש חדש פירוש חדש המביא את כל לשון התלמוד מנוקד ומפוסק ומבאר כל פרט בהבנת המלים והתוכן ובהסברת דרך המשא והמתן שבתלמוד. בתוך הפירוש – תרגום מלא, מילולי ותוכני, באותיות מיוחדות, של כל לשון ארמית המצויה בתלמוד.

מבואות וסיכומים לפני כל פרק, ולאחריו, דברי הסבר כלליים וסיכומי דברים, וכן הסבר בעיות מיוחדות וסוגיות מרכזיות המופיעות באותו פרק.

עיונים מבהר שיטות ופירושים של הראשונים והאחרונים, דרכי פירוש נוספות, העמקת דברים, בירור מושגי יסוד, וביאור דרכי המחשבה.

אורח ההלכה מסקנת ההלכה בנושאים הנידונים בתלמוד, מדברי התלמוד עד לפוסקים האחרונים.

מסורת הש"ס מקבילות לנאמר במסכת מן המשנה והתוספתא, מן התלמוד הבבלי והירושלמי וממדרשי ההלכה והאגדה, בתוספת מרובה על מסורת הש"ס שעל הרף.

גרסות שינויי הנוסחות החשובים להבנת הענין, מכתב-יד, קטעי ה"גניזה", דפוסים ישנים ומקבילות בספרי הראשונים.

אישים תיאורים קצרים של אישים המוזכרים בתלמוד, דמותם וקורות חייהם.

לשון ביאורן והבנת מקורותיהן של מלים משפות זרות המוזכרות בתלמוד.

העולם תיאורים ותמונות של בעלי חיים וצמחים המוזכרים בתלמוד.

החיים תיאורים, תמונות ורישומים של הפנים שהשתמשו בהם בימי התלמוד. תיאור דרכי החיים והרקע ההיסטורי של המאורעות.

תוספתא בסוף המסכת – התוספתא למסכת, מפוסקת פיסוק מלא, בצירוף מראי מקומות למסכת, ופירוש קצר להבהרת עניינים וביטויים סתומים.

אורים תרשימים ותצלומים, מעולם החי, הצומח וממצאים שנחשפו, הבאים להאיר ולהסביר את העניינים שמדובר בהם בתלמוד.

מפתחות בסוף המסכת מפתחות מפורטים של הנושאים, הפוסקים, המונחים, האישים וכו' המופיעים בה.

הוצאת המכון הישראלי לפרסומים תלמודיים ירושלים

הספר יצא לאור בסיוע משרד המדע, התרבות והספורט - מנהל התרבות

תלמוד בבלי מהדורת קורן מנוקד, מבואר ומתורגם ע"י הרב עדין אבן ישראל (שטיינזליץ)
מסכת שקלים, מהדורה עברית גדולה
The Koren Talmud Bavli with Classic Vilna Format opposite the Steinsaltz Page
Commentary by Rabbi Adin Steinsaltz
Masekhet Shkalim, Hebrew Edition, Large

כל הזכויות שמורות למכון הישראלי לפרסומים תלמודיים ירושלים
Copyright © The Israel Institute for Talmudic Publications, POB 1458, Jerusalem ISRAEL

הוצאת קורן ירושלים בע"מ, ת"ד 4044 ירושלים 91040
טל': 02-6330533 פקס: 02-6330534
Koren Publishers Jerusalem Ltd.
POB 4044, Jerusalem 91040, ISRAEL
POB 8531, New Milford, CT 06776-8531, USA
www.korenpub.com • koren@korenpub.com

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני או אחר כל חלק שהוא מן החומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור.
Considerable research and expense has gone into the creation of this Work, and unauthorized copying may be considered *g'neivat da'at* as well as a breach of Copyright law. No part of this Work may be reproduced in any format, including photocopies for either personal or institutional use without the prior written authorization of the Publisher.

עמודי וילנא ע"י "תוים הוצאה לאור" Tavim Publishing
ת"ד 7847 ירושלים POB 7847 Jerusalem

עמודי הביאור ע"י "ספרי מילתא" Milta Books
ת"ד 1458 ירושלים POB 1458 Jerusalem

Printed in Israel 2013

נדפס בישראל תשע"ד

מסת"ב 978-965-301-522-7 ISBN

הקדמה למסכת שקלים

מספיקים להוצאות המקדש, ולפיכך היו במקדש סכומים גדולים ששימשו לעתים כאוצר החירום של העם כולו. ואכן, חלק ניכר מן המסכת עוסקת בענייני השקלים, מי הם החייבים בהבאתם, מי הם הרשאים להתנדב למרות שאינם חייבים, ומי הם אלה שאין גובים מהם כלל. כמין כן דרכי הגבייה של השקלים במקומות רבים, וכן שליחתם אל המקדש.

חלק מן המסכת עוסק בדרכי הקצאתם של כספי השקלים (ותרומות אחרות) לשם מטרות שונות, בעבודת המקדש ומחוץ לו.

מבחינה ארגונית היו במקדש מחלקות שונות שעסקו במכלול הצרכים של המקדש, כהניו, וכלל ישראל. הממונה העליון על הארגון במקדש היה הכהן הגדול, ומתחת לו כמה דרגות של ממונים כלליים, שכנראה היו אחראים להנהלה הכללית במקדש. היו מחלקות שונות במקדש, מהן היו ממונות על סדרי העבודה (כגון פייסות וכו'), מהן על צרכי הכהנים (מדי הכהנים, טיפול רפואי בכהנים), ומהן למקלה ולתזמורת של המקדש. והיו גם תפקידים מחוץ לתחום המקדש, כגון הדאגה לאספקת מים לעולי הרגל. אף שלכל מחלקה היו "ממונים", הרי בפועל היו אלה ועדות, בנות שני אנשים או יותר, שהיו אחראים לניהולם של הדברים (ובפרט בענייני כספים). יתר על כן, היו תחומים שבהם היתה משפחה שלמה (כגון "בית אבטינס" ו"בית גרמו") ממלאה תפקיד מורשתי במקדש. אף כי לגבי תפקידים מסויימים שימש רק ממונה אחד.

מסכת שקלים היא המסכת היחידה בסדר מועד שאין עליה תלמוד בבלי. אין אנו יודעים מפני מה חסרה מסכת זו בתלמוד הבבלי⁴, וכדי למלא את חסרונה השלימו אותו על ידי המסכת שלפנינו שהיא אחת מן המסכתות של התלמוד הירושלמי. ואכן ברוב המהדורות של התלמוד (הבבלי) מצויה מסכת שקלים שלפנינו. משום שמסכת שקלים נלמדה בתוך סדר הלימוד הכללי של התלמוד הבבלי יש בה מדה מסוימת של שינוי נוסחאות מן המסכת כפי שהיא בכתיב היד של התלמוד הירושלמי.

כיון שמסכת זו היא חלק מן התלמוד הירושלמי, הריהי שונה ממסכתות הבבלי בלשונה (ניב ארמי שונה שהיה נהוג בארץ ישראל) בסגנון ודרכי הדיון, במונחים מיוחדים או שונים. וכמובן רוב החכמים הנזכרים בגמרא הם אמוראי ארץ ישראל.

מסכת שקלים היא ברובה מסכת הלכתית, אולם מצויים בה גם דברי אגדה. חלק גדול מן האגדה שבמסכת הוא כהשלמה לחלק ההלכתי – בסיפור מאורעות שהיו בעבר, שיש בהם כדי להאיר את הדברים האמורים בקיצור רב במשנה.

במסכת שקלים יש שמונה פרקים, כשכל אחד מהם עוסק בעיקר בנושא לעצמו. אם כי כדרך הגמרא פעמים שנושאים עוברים מפרק לפרק, ויש עניינים אחרים שבגלל דמיון לשוני או אחר נידונים עם הנושאים המרכזיים של הפרק, אף שאינם שייכים לאותו ענין.

מסכת שקלים עוסקת בעיקר במערכת הכספים והארגון של בית המקדש.

מבחינת תוכנה היתה מסכת זו ראויה להיות בסדר קדשים, העוסק בענייני הקרבנות והמקדש. אולם מסכת שקלים נקבעה בסדר מועד, משום שתורת השקלים במקדש יש לה זמן קבוע בשנה, כמועדים. ויתר על כן, תרומת השקלים היא המקדימה (ופעמים גם קובעת) את סדר הזמנים של עבודות שונות במקדש ובסמוך לו.

בבית המקדש היתה מערכת פעילות מורכבת וגדולה. בכל יום היו אלפי אנשים מצויים במקדש, נוסף לצוות (הקבוע והמתחלף) של הכהנים והלויים. במסכתות שונות שבסדר קדשים¹ מתבארים סדרי עבודת הקודש המסורה בעיקרה בידי הכהנים. אולם נוסף לדינים אלה השייכים לקרבנות, היה צורך לכאור גם כיצד נעשו הדברים ליצירת המנגנון המורכב המשמש את התשתית המעשית לעבודת הקודש. קרבנות הציבור הם חובה יום יומית של עבודת המקדש. והם הזבחים והמנחות והנסכים, ועצי המערכה. אולם נחוצה גם מערכת שלמה לשם בדיק הבית בכל צדדיו. יש צורך לטפל בתחזוקה של בנין המקדש ואשר בו, הן במבנה הכללי שלו (למן הכתלים עד לרצפה), והן בדברים האחרים הקשורים למבנה ועשויים להתקלקל או לבלות עם הזמן (כגון המזבח והפרוכות). לדאוג לכלי עבודת הקודש ("כלי השרת"), וכמו כן לדאוג למדיהם המיוחדים ("בגדי הקדש") של הכהנים.

יתר על כן, בפועל היה המקדש ממונה לא רק על הר הבית וכל אשר בו, אלא במדה מסויימת גם על עיר הקודש ירושלים כולה. ואחד מתפקידי המקדש היה לדאוג להחזקתם, שיפוצם ושכלולם של המבנים הציבוריים השונים של ירושלים.

כל הדברים הללו הצריכו מצד אחד הרבה מאד כסף לכיסוי ההוצאות, ומצד שני ארגון משוכלל שיטפל הן בצרכיהם של הבאים לבית המקדש להקריב ולהתפלל בו, והן בהסדרת המנגנון הפנימי שהיו אנשים וצוותים מיומנים וקבועים שיטפלו בכל המטלות של המקדש.

עניינה של מסכת שקלים הוא בתיאור המערכת הכספית והארגונית של בית המקדש.

מחצית השקל נזכרת כמצווה בבנייתו של המשכן², ונוסף לכך נקבעה כהסכמה וכחוק לדורות ב"אמנה" של ראשית ימי הבית השני³.

מחצית השקל שנאספה מכל ישראל בכל שנה, היתה התשתית הכספית העיקרית של המקדש. סכומי הכסף הגדולים הללו (שהגיעו מן הארץ ומחוץ לארץ) היו הבסיס הכלכלי של הצרכים הכספיים של המקדש. נוסף לאלה היו גם תרומות שונות שנתנו אנשים מנדבת לבם. ויש במסכת גם תיאור של קופות שנועדו לצורך זה במקדש (כל אחת למטרה מסויימת), ונוסף לכך נדבות כסף וכלים שנמסרו לידי גזברי המקדש. וכן מתנות מיוחדות שנתנו אנשים ליפות בהן את המקדש. מסתבר כי כרגיל היו כספים אלה

הארגוניים במקדש, בבעלי תפקידים מיוחדים לכל ענין. וכן בסידורים (המעשיים והכספיים) שנעשו כדי לסייע בהספקת מנחות ונסכים למקריבי הקרבנות. ואגב כך גם בלשכות מיוחדות במקדש שנועדו לעזרת עניים או לאיסוף תרומות שונות.

פרק ששי "שלשה עשר שופרות" עוסקת בקופות "שופרות" שהיו במקדש, שלוש עשרה במנין, כל אחת לתשלומים ונדבות למטרות מוגדרות היטב. ואגב כך גם בדברים אחרים במקדש (שערים, שולחנות) שגם הם היו שלשה עשר במנין.

פרק שביעי "מעוה שנמצאו" עוסק בספקות הנוצרים כאשר מתערבים כספי הקדש שונים, וצריך להכריע לאיזו מטרה יש להשתמש בכספים המסופקים הללו. ואגב כך דיון בדברים אחרים, כגון חתיכות בשר בהמות שיש בהם ספק אם הן שייכות להקדש, או גם אם הן כשרות או אסורות.

פרק שמיני "כל הרוקין" תחילתו כהמשך הדברים בפרק הקודם, כאשר נתעורר ספק אם חפץ או דבר אחר (כגון רוק) הוא טמא או טהור. והמשכו בדרכים שבהם מטהרים את כלי המקדש שנטמאו, בודאי או מספק.

פרק ראשון "באחד באדר" מסכם את הדינים והמנהגים שיש בחדש אדר, אבל רובו עוסק בדרכי גביית כספי "מחצית השקל", מי הם החייבים בנתינה זו ושאר פרטי דיני תרומת השקלים.

פרק שני "מצרפים שקלים" עוסק בהבאת כספי השקלים אל המקדש. בשאלת האחריות על הכספים, ובמקרים שהכספים לא הגיעו ליעדם. בעיה אחרת המתחילה בשקלים היא מה עושים כאשר יש "מותר" מעבר לסכום הקצוב. ובפרק זה דנים לא רק בשקלים אלא במותרות של כספים שונים שהוקדשו למטרה מסויימת.

פרק שלישי "בשלשה פרקים" דן בעיקר בנושא אחד: כיצד ומתי היו הממונים במקדש נוטלים מן השקלים שהיו מונחים בלשכה מיוחדת ("תרומת הלשכה"), כדי להעביר אותם לגזברים ולממונים לעשות את צרכי המקדש.

פרק רביעי "התרומה" דן בשימוש שהיו עושים בכספי תרומת הלשכה, וכן במה שעשו אם נשאר כסף מן התרומה שלא נזקקו לו ("מותר תרומת הלשכה"). ואגב כך גם בדרכי השימוש בנדבות פרטיות (שאינן חובה) שנדבו יחידים למקדש בכסף ובשווה כסף.

פרק חמישי "אלו הן הממונים" דנה בעיקר בסדרים

4. מסתבר כי מתחילה עסקו גם חכמי בבל במסכת זו שבמשנה. אבל כפי הנראה אבדה המסכת עוד בדור קדום. אבל מאחר שהיתה מסכת זו בתלמוד הירושלמי השתמשו בה לצורך הלימוד.

1. בעיקר במסכתות הגדולות "זבחים" ו"מנחות", ובמקצת במסכתות אחרות בסדר קדשים.
2. ראה שמות ל, יא – טז.
3. נחמיה י, לג – לד.

פתיחה לפרק "באחד באדר"

"וידבר ה' אל משה לאמר. כי תשא את ראש בני ישראל לקדושהם ונתנו איש פפר נפשו לה' בפקד אתם ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם. זה יהנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בפקד הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה לה'. כל העבר על הפקדים מן עשרים שנה וקעלה יתן תרומת ה'. העשיר לא ירבה והדל לא ימעט מן מחצית השקל לתת את תרומת ה' לכפר על נפשתיכם. ולקחת את פסח הפפרים מאת בני ישראל ונתת אתו על עבדת אהל מועד והיה לבני ישראל לזכרון לפני ה' לכפר על נפשתיכם". (שמות ל, יא—טז)

השאלה האחת היא, כיון שנקבע כי תרומת השקלים נעשית בחודש אדר, וכן נזכרו בדרך אגב עוד דברים שנהגו לעשותם בחודש זה, יש מקום לשאול מה עושים בשנה מעוברת, האם מצוות החודש נעשות באדר ראשון או באדר שני.

עוד הוזכר בדרך אגב כי בחודש אדר היו גם מבערים את צמחי הכלאים מן השדות, ובכך יש כמה שאלות: מה הם הדברים שיש לעקור אותם, על מי מוטלת חובת העקירה, ומה עושים בצמחים שנעקרו.

בעיות אלה הן עיקר ענינו של פרק זה ופתרונו — לדעת הכל, או כאשר יש מחלוקת בדברים הם הנושאים שבהם מדובר כאן.

תרומת מחצית השקל היא מן התורה, אולם לא נאמר האם גם לדורות ניתנת התרומה בזמן מסוים ומה הוא זמן זה.

בעיות יסודיות אחרות לגבי מחצית השקל הן: מי הם החייבים לתת את מחצית השקל, והאם נוקטים באמצעי כפיה לגבות את הסכום הזה, שהוא בעצם חובת הנתונה להחזקת המקדש וקרבתו.

העיסוק בגביית כספי מחצית השקל גם בו יש הוצאות, חלק מן ההוצאות שבגביית הכספים היו משולמים על ידי התורמים בהוספת סכום קטן למחצית השקל, ובפרק זה נידונים פרטי הדברים מתי חייב התורם להוסיף סכום זה לתרומתו.

יש גם שאלות אחרות שאינן מעיקר ענינו של הפרק.

בע"א

באחד באדר פרק ראשון שקלים

ראשון שקלים

שלהן זמן קבוע? – הַיָּד מֵה דָּאָתְ אָמַר (כמו שאתה אומר) בדברי הכתוב "וַיִּתְּנוּ קוֹל בַּיהוָה וּבִירוּשָׁלַם לְהִבִּיא לֵה' מִשָּׁאת מִשָּׁה" (דברי הימים ב כד, ט), שהכריזו אז שיש להביא את "משאת משה", היא מחצית השקל שנצטוו להביא במדבר. ואף שהיתה הכרזה זו לשנה היא, למדו חכמים שיש לעשות כן בכל שנה. תַּמָּן תַּמָּיִן (שם במשנה במסכת מגילה שנינו): אֵינן הִבְדִּיל בַּהֲלַכָּה בֵּין אֶדְר הָרִאשׁוֹן לְאֶדְר הַשֵּׁנִי אֶלָּא לַעֲנִין חוֹבַת מִקְרָא מְגִילָה וּמִתְּנוּת לְאַבְיוֹנִים, שעושים אותם רק באדר השני, והעושה אותם בראשון – לא יצא ידי חובתו. ר' סימון בִּשְׁם ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אומר: אָף שִׁימוּעַ שְׁקָלִים וְכִלְאִים בְּיַהֲיָהֶם. שההכרזה על חובת הבאת השקלים ועל החובה לעקור את הכלאיים בשדות נעשים בשני ולא בראשון. ר' הֶלְבֹּו וְרַב הוֹנָא כֵּשֶׁם רַב בִּשְׁם ר' חֲזִיָּא רַבְּהַּ (הגדול) אומר כך: הִכַּל יוֹצְאֵינן יְדֵי חוֹבַת קְרִיאַת מְגִילָה בְּאַרְבַּעָּה עֶשְׂר בְּאֶדְר שֶׁהוּא זְמַן קְרִיאתָהּ (קריאתה) הקבוע לרוב ישראל. אָמַר ר' יוֹסִי: וְיָאוּת (וכן הוא)? כָּלוּם (האם לא) אָמְרוּ שֶׁמִּשְׁמִיעֵינן עַל הַשְּׁקָלִים בְּאֶחָד בְּאֶדְר לֹא פְּדֵי שְׂבִיבֵיאוּ יִשְׂרָאֵל אֶת שְׁקָלֵיהֶן בְּעוֹנָתָן, עַד רֵאשׁ חודש ניסן. ואם אָתְ אָמַר [אתה אומר] שבשנה מעוברת משמיעין על השקלים בְּאֶדְר הָרִאשׁוֹן, עַד קְדוֹן אֵיתָ בְּשִׁתָּא שְׂמִיתִין יוֹמִין (עד עכשיו יש בשנה עוד שישים יום) עד שיגיע ראש חודש ניסן, וכיון שיש עדיין זמן רב להבאת השקלים אולי יתרשלו ולא יביאום. אלא בוודאי עושים זאת לאחר מכן, חודש אחד לפני ראש חודש ניסן. ועוד, כָּלוּם אָמְרוּ שבחמישה עשר באדר יוֹצְאֵינן שלוחי בית הדין אָף עַל הַפְּלָאִים, לברוק אם עקרו בעלי השדות את הכלאים, ולעוקרם אם לא עקרום בעליהם, האם לא פְּדֵי שְׂקִיּוֹ הַעֲמִתִין נִיפְרִין באותו זמן, ובודאי עושים זאת בזמן הסמוך לאביב, שאז הצמחים יהיו ניכרים ואפשר לדעת איזה מהם כלאיים באותו שדה או גינה, ואם אוֹמְר אָתְּ (אם אומר אתה) שעושים זאת בְּאֶדְר הָרִאשׁוֹן, עַד קְדוֹן אֵינוֹן דְּקִיקִין (עד כאן הם קטנים) ואין רואים אותם עדיין, וודאי צריך לחכות עד אדר השני שיהיו גדולים יותר ויהיו ניכרים. ומעירים: לאור דברים אלו ר' חֲזִיקָה שָׂאל את בני בית המדרש, לדעתכם, אם משמיעים על השקלים כדי לזרז את האנשים שיפרישו את התרומה שתגיע למקדש בזמנה, אם כן מַעֲתָה יהיו בְּנֵי כְּבָל הַרְחוּקִים מִירוּשָׁלַם מהלך כמה חודשים מִשְׁמִיעֵינן עַל הַשְּׁקָלִים מֵרֵאשׁוֹ שֶׁל (חודש) חוֹרֶף, שהרי האם לא פְּדֵי שְׂבִיבֵיאוּ יִשְׂרָאֵל שְׁקָלֵיהֶן בְּעוֹנָתָן וְתִיתְרַם תְּרִמַת הַלְּשָׁכָה מִן הַחֲדָשָׁה בְּמִנְהָ בְּאֶדְר גְּנִיסָן קִבְעוּ חֲכָמִים שִׁישׁ לְהַכְרִיז עַל חוֹבָה זו בְּרֵאשׁ חודש אדר, ואם כן בְּמִקְוֵמוֹת הַמְרוּחָקִים מִירוּשָׁלַם יִכְרִיזוּ עַל כֶּךָ מוֹקְדִם יוֹתֵר! הַתֵּיב (הקשה) ר' עוֹלָא קוֹמֵי (לפני) ר' מְנָא: ואיך אמר ר' חזקיה שלבני המקומות המרוחקים, ככבל, ההכרזה נעשית מוקדם יותר, ומשמע שההכרזה נעשית בכל מקום לפי חשבון הזמן שיכולים השקלים להגיע משם למקדש, וְהָא תַּמָּיִן (והרי שנינו): בְּפִרְשָׁה פְּרָקִים (זמנים) בְּשִׁנְהָ תוֹרְמִין אֶת הַלְּשָׁכָה לְצוּרֶךָ הַקְּרִבּוֹת: בְּפָרוּס הַפֶּסַח, חֲמִישָׁה עֶשְׂר יוֹם קוֹדֶם חַג הַפֶּסַח, בְּפָרוּס הַעֲצֵרֹת, חֲמִישָׁה עֶשְׂר יוֹם קוֹדֶם חַג הַשְּׁבוּעוֹת, וּבְפָרוּס הַתֵּג, חֲמִישָׁה עֶשְׂר יוֹם קוֹדֶם חַג הַסּוּכוֹת, ולפי זה, המשיך וְאָמַר לִיה [לו] ר' עולא: יִגְמַר (האם לא נאמר) כך: ההכרזה על השקלים תיעשה בכל המקומות רק פעם אחת בשנה, בראש חודש אדר, ואולם תרומת הלישכה תיעשה בכמה עיתים בשנה, לפי קצב הבאתם למקדש, שְׂאֵלִין דְּקִרְיָיִן (ואלה שהם קרובים) לִירוּשָׁלַם והספיקו להביא את שקליהם עד ראש חודש ניסן, תורמים משקליהם בְּפָרוּס הַפֶּסַח, בראש חודש ניסן, וְאֵלִין דְּרְחֹקִין (אלה שרחוקים יותר) ומביאים אותם יותר מאוחר, תורמים משקליהם בְּפָרוּס הַעֲצֵרֹת, וְאֵלִין דְּרְחֹקִין מְהוֹן (ואלה שרחוקים עוד יותר מהם) תורמים משקליהם בְּפָרוּס הַתֵּג!

עיונים

ההטעם שצריך להכריז על חובת עקירת הכלאים בראש חודש אדר, משום שאז כבר החלו הורעים לצטוח והכלאיים ניכרים (רש"י מגילה יג,ב. כט,ב. תוס' שם. ריב"ז). ובחמישה עשר בו קורין את המגילה (רמב"ם, חינוך, סמ"ג ועוד), שנאמר "זה בזמן נס פורים, שהיהודים תושבי שושן הבירה שהיתה מוקפת חומה נחו ביום זה מאויביהם, בעוד שהיהודים תושבי שאר מלכות אחשורוש נחו ביום י"ד באדר (ולכן גם זמן הקריאה אצלם הוא ב"ד), ואף שבזמן יהושע בן נון עדיין לא היתה עממה מוקפת חומה, תלו דין זה בכרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל שהיתה חרבה בזמן נס פורים, ותקנו שכל עיר שהיתה מוקפת חומה בזמן שבאו בני ישראל לארץ בימות יהושע, תחשב גם עתה כעיר מוקפת חומה לענין זה, ואף שהיא עתה חרבה, ובכך יהיה זכרון לארץ ישראל בנס זה (רמב"ם הלכות מגילה פ"א ה"ה).

ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות נחלקו המפרשים מהם "דרכים" ומהם "רחובות". יש אומרים ש"רחובות" הם רחובות העיר, ו"דרכים" הם השבילים שבשדות ומחוץ לעיר (רבינו משולם). יש שכתבו ש"דרכים" הם רחובות העיר, ו"רחובות" הן מעין רחבות הנמצאות מאחורי בתי המגורים ומיועדות לטויל הילדים (נימוקי יוסף מוי"ק). ולפירוש זה יש שכתבו שיש לגרוס במשנה "רחובות" (ר"ש סיריליאו ומלאכת שלמה בשם רש"י).

מאחר והיו הדרכים והרחובות מתקלקלים בגשמי החורף היה צורך לתקנם ולהכשירם לצורך עולי הרגל לקראת חג הפסח. ולכן היה דבר זה נעשה לאחר תקופת הגשמים, החל מט"ו באדר (תקלין חרתין).
ויש אומרים שהכוונה דווקא לדרכים המובילות לעיר המקלט, ותקינם כדי שלא יתעכב בהם הרוצח בשנגה בשל שיבושי הדרך ובתוך כך ישיגו גואל הדם ויהרגנו (רמב"ם בפיה"ט). ר' חזקיה שאל מעתה וכו' ביארו אחרונים שר' חזקיה עצמו לא הסתפק בדבר, ולדעתו ברור ששבבכל יש להכריז מתחילת החורף. אלא ששאל את בני בית מדרשו האם גם הם מסכימים להנחה זו. והוסיפו שכך שיטת הפירוש בכל מקום שנוקט הירושלמי בלשון "ד'... שאל", שהשאלה היא האם מסכימים השומעים לשיטת השואל (תקלין חרתין).

ההלכה

בכרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון, בין בארץ ישראל, בין בחוץ לארץ (ובשאר המקומות – בארבעה עשר בו). כמשנה. (רמב"ם ספר זמנים הלכות מגילה פ"א ה"ד. שו"ע אורח תרפה, א).

בשלשה פרקים בשנה תורמים את הלשכה בשלשה זמנים בשנה היו תורמים את הלשכה בה היו מנוחים השקלים שהביאו ישראל למקדש בכל שנה: בראש חודש ניסן, בראש חודש תשרי קודם יום טוב (של ראש השנה) או אחריו, וחמישה עשר יום קודם חג השבועות. (רמב"ם ספר זמנים הלכות שקלים פ"ב ה"ה).

א הלכה א משנה
בְּאֶדְר בְּאֶדְר מִשְׁמִיעֵין (מכריזים) בית דין על חובת נתינת הַשְּׁקָלִים (מחצית השקל). וכן משמיעים על חובת עקירת הַפְּלָאִים, כלאי הורעים הנמצאים בגינות ובשדות. ובְּחִמְשָׁה עֶשְׂר בו בחודש אדר קורין אֶת הַמְּגִילָה בְּפָרוּסִים (מקומות המוקפים חומה מימות יהושע). וּמִתְּקִינֵין אֶת הַדְּרָכִים שהתקלקלו בחורף, וְאֶת הַרְחוּבוֹת, וְאֶת מִקְוֹת (מאגרי) הַמַּיִם, וְעוֹשִׂין את כָּל צְרָכֵי הַרְבִּים שׁוּהוּ זְמַנָּם, וּמְצַיְיִנֵין (מסמינים) אֶת הַקְּבָרוֹת (קברי מתי ישראל), לאחר שהשטטשו הסימנים הקודמים בימות הגשמים, כדי שיידעו היכן מקומם ולא יגרמו לטומאה, וְיוֹצְאֵין שלוחי בית הדין אָף עַל הַפְּלָאִים לברוק את השדות אם עקרו בעליהם את הכלאיים לאחר ההכרזה על כך בראש חודש, ואם מצאו שלא עקרום – עוקרים אותם שלוחי בית הדין.

ב גמרא
שנינו במשנה שבאחד באדר משמיעים על השקלים. ושואלים: וְלָמָּה משמיעים על השקלים דווקא בְּאֶדְר בְּאֶדְר? ומשיבים: כְּדֵי שְׂבִיבֵיאוּ יִשְׂרָאֵל אֶת שְׁקָלֵיהֶן ללישכה המיוחדת לכך במקדש בעוֹנָתָן, עד סוף חודש אדר שהוא הזמן האחרון להבאתם בכל שנה, וְתִיתְרַם תְּרִמַת הַלְּשָׁכָה (שמוציאים שקלים מן הלשכה לצורך הקרבת קרבנות ציבור), מִן הַתְּרוּמָה הַחֲדָשָׁה של השנה הזו בְּזְמַנָּה, שהוא בְּאֶדְר בְּנִיסָן. וְאֵמר [ואמר] ר' שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: תְּרוּמַת הַלְּשָׁכָה נעשית בכל שנה פְּתַחֲלָתָהּ, באותו זמן שעשו אותה בפעם הראשונה, דְּכַתִּיב (שנאמר): "וַיְהִי בַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיתָ בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ הַזֶּה הַיּוֹקֵם הַמִּשְׁפָּן" (שמות מ, יז). וְתַנִּי עֲלָה [ושנויה ברייתא עליה]: בַּיּוֹם שֶׁהוֹקֵם הַמִּשְׁפָּן – בּוּ בַּיּוֹם נִתְרַמָּה הַתְּרוּמָה, משמע שהיום הראוי לתרומה של המשכן הוא באחד בניסן, וקבצוהו בזמן תרומת הלישכה לעולם. ר' טְבִי בשם ר' יֵאִשִׁיָּה בִּשְׁם פְּהָנָא אומר כך: נְאֻמַּר קָאן בענין קרבנות המוספים של ראש חודש "חֲדָשִׁי" ("זאת עולת חודש בחדשו לחודש השנה". במדבר כח, יד), וְנְאֻמַּר לְהִלְךְ בענין מנין חדשי השנה "חֲדָשִׁי" ("החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחודשי השנה". שמות יב, ב), מֵה "חֲדָשִׁי" שֶׁנְאֻמַּר לְהִלְךְ במנין חדשי השנה אֵין מוֹנִין כְּרֵאשׁוֹן לחודשים אֶלָּא מְנִיסָן, אָף "חֲדָשִׁי" שֶׁנְאֻמַּר קָאן בענין תרומת הלישכה אֵין מוֹנִין אֶלָּא מְנִיסָן. שהזמן בו מתחילים להביא קרבנות ציבור מהשקלים החדשים שנתרמו בשנה זו הוא ראש חודש ניסן, ולכן צריך לתרום את הלישכה ביום זה, שכן קונים את הבהמות לקרבנות אלה מכספי תרומה זו. אָמַר ר' יוֹנָה: יִשְׁבַּק [היחז] ר' טְבִי את רֵאשָׁה דְּמַתְּנִיתָא (של ברייתא זו). וְאָמַר רק את סוּפָה [סופה]. ואולם מסופה למדים אנו רק שחדשי השנה נמנים מניסן, ומפסיקא זו עדיין אינך יודע כי זהו הזמן להבאת קרבנות הציבור מהשקלים החדשים. דַּל בֶּן פְּהָדָא דְתַנִּי (שלא כן כמו ששנינו). שכך היא שנייה: נאמר "זאת עולת חֲדָשׁ בַּחֲדָשׁוֹ" (במדבר כח, יד), ויש לדון על זה: יכול תהא אומר שיהא אֶת הַתּוֹרֵם בְּכָל חֲדָשׁ וְחֲדָשׁ? תִּלְמַדוּ לוֹמַר: "בַּחֲדָשׁוֹ לַחֲדָשִׁי (הַשָּׁנָה)", לומר: בַּחֲדָשׁ אֶחָד הוא הַתּוֹרֵם לְכָל חֲדָשִׁי הַשָּׁנָה. יכול תאמר שיכול לתרום בְּאִיזָה חֲדָשׁ שִׁירָעָה? נְאֻמַּר קָאן בענין קרבנות המוספים של ראש חודש "חֲדָשִׁי" וְנְאֻמַּר לְהִלְךְ בענין מנין חדשי השנה "חֲדָשִׁי", מֵה "חֲדָשִׁי" שֶׁנְאֻמַּר לְהִלְךְ בענין מנין חדשי השנה אֵין מוֹנִין אֶלָּא מְנִיסָן, אָף "חֲדָשִׁי" שֶׁנְאֻמַּר קָאן בענין הקרבנות אֵין מוֹנִין אותו אֶלָּא מְנִיסָן.

שנינו במשנה שבאחד באדר משמיעים על השקלים. ושואלים: מָהוּ (מהי משמעות) "מִשְׁמִיעֵין"? רַב הוֹנָא אָמַר: כּוּוֹתוּ – מְכַרְיִין בְּצִיבוּר עַל חוֹבַת נתינת השקלים. ומדוע צריכה מצות זו הכרזה וזירונו יותר ממצוות אחרות

מסורת הש"ס

- מסכת סופרים כא,ב.
- בבלי מגילה יג,ב. כט,א.
- מו"ק ו,א. פסיקתא רבתי
- יא. פסיק"ו שמות ל.
- ילק"ש שפ. תשפ. י"ך
- תהרנר. תחומא כי תשא א.
- ירושלמי ר"ה א,א (כל הענין). שם נרד.
- ילק"ש תורה תשפ.
- משנה מגילה א,ד.
- בבלי מגילה ו,ב. מגילת תענית ד"ה עשרים ושמונה באדר. כל הענין: ירושלמי מגילה א,ה (עא,א).
- משנה שקלים ג,א. פסיק"ו שמות ל.

גרסות

את הקברות בכתי"ל ובדפוס: על הקברות.

אמר רב שמואל בר יצחק תרומת הלשכה כתחילתה בכתי"מ: אמר רב שמואל בר יצחק כתחילתה.

שבק רבי טבי רישא דמתניתא בכתי"מ: שבק רבי טבי רישא.

יכול באיזה חדש בכתי"מ: יכול באיזה רגל. דל כן כהדא תני בכתי"מ: דאם לא כן (מתניתא) דתני. המשך גרסתו בהשלמות.

לשון

כרכין כרך הוא עיר גדולה, וברוך כלל עיר מוקפת חומה. יש סבורים שמקורה של המלה הוא ביוונית χύραξ (כאראקס) שמשמעה גם מקום מבוצר על ידי קורות. ויש סבורים שמקורה שמי (אולי אשורית) ואולי היא קשורה למשמעות "כרך" = סיבוב, היקף המתאים לעיר מוקפת חומה.

בפרוס
יש סבורים כי המלה "פרוס" מתייחסת וקשורה אל המלה היוונית φρούρος (פרוס), שיש לה משמעויות רבות, וביניהן – מה שגורם לרבר, מה שבא לפני.

חיים

שקלים
השקל היה מטבע בערך מחצית הסלע, שני דינרים. ונראה כי קראוהו כך משום שסכום זה היה הסכום הקצוב של השקל (מחצית השקל של תורה, שהוא שקל הקודש, שערכו מקביל לארבעה דינרים) שאותו היו נותנים בכל שנה לצורכי המקדש.

שקל מימי מרד היהודים ברומאים

באחד באדר פרק ראשון שקלים

אָמַר לִיה [17] ר' מנא לר' עולא: לא כך כפי שהבנת, אלא כל התרומה **פּוּלְיָה פְּאָחַת הִיא בְּאָהּ**, בראש חודש ניסן. וְלִמָּה אָמְרוּ שתורמים **בְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים**? לא משום שהשקלים מגיעים בשלושה זמנים שונים, אלא **כִּי לְעֵשׂוֹת פּוּמְבֵי** (פרסום) לְדָבָר, לפרסם שחובה להביא את השקלים לצורך הקרבנות.

א ר' יהודה **בַּר פִּי בְּשָׁם רַבִּי** אמר: הֵן נִקְרָא וְלֹא נִבְּעַת [האם אנו קוראים מן הדברים הנלמדים מדברי הפסוק ולא נפגש]? שמצד אחד אנחנו מוצאים שכאשר נדרשו ישראל לתרום ל**טוֹבָה**, לצורך הקמת המשכן, נאמר: "**כָּל נְדִיב לֵב הִבִּיא... תְּנוּפֹת זָהָב לַה'**" (שמות לה, כב), שרק נדיבי לב מן העם הביאו, ואילו כשנדרשו לתרום לְרַעָה, לצורך שיית העגל, נאמר: "**וַיִּתְּפְּרְקוּ כָּל הָעָם** את נזמי הזהב" (שם לב, א) — כל העם ולא רק נדיבי הלב. ובענין הליכה, כאשר עשו זאת ל**טוֹבָה**, לקבל את התורה, נאמר "וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת הָעָם" (שם יט, יז), שלא יצאו מעצמם אלא לפי הוראת משה, ואילו כשעשו זאת לְרַעָה, כשכאו לדרוש ממשה שישלח מרגלים לתור את הארץ, נאמר: "**וַתִּקְרְבוּן אֵלַי פְּלִקָּם**" (דברים א, כב) — מעצמם. ובענין נשיאת קול, כאשר עשו זאת ישראל ל**טוֹבָה**, בשירת הים על הצלתם מידי מצרים, נאמר "**אָז יִשָּׂר מֹשֶׁה וַבְּנֵי יִשְׂרָאֵל**" (שמות טו, א) — שלא החלו לשיר מעצמם אלא נמשכו אחר משה, ואילו כאשר עשו זאת לְרַעָה, לאחר חזרת המרגלים מארץ ישראל והוצאתם דיבה עליה, נאמר: "**וַיִּתְּשָׂא כָּל הָעֵדָה** את קולם" (במדבר יד, א). אָמַר ר' חֲזִיָּא **בַּר אֲבָא**: גם הנביא בתוכחתו לעם מציין את זריזות ישראל לרעה יותר מלטובה, שנאמר: "**אֲכַן הִשְׁפִּימוּ הַשְּׁחִיתוֹ**" (צפניה ג, ז), שְׂכָל הַשְּׁחָתָה שְׁחִיו עוֹשִׂין יִשְׂרָאֵל — **בְּהִשְׁפָּמָה הָיוּ עוֹשִׂין אוֹתָהּ**, ואילו בענין קיום המצוות ידוע כי רק זריזים מקדימים במצוות. אחר שהוזכר קודם שבני ישראל התנדבו גם למשכן וגם לעגל, הוסיף וְאָמַר ר' אֲבָא **בַּר אֲבָא**: אֵינן אִתָּה [אתה] יְכוּל לְעַמּוֹד עַל אוֹפְיָא (טבעה) של אומה זו, של ישראל. שמצד אחד הם נִתְבַּעֲוִין לְעַגְלָה, וְנוֹתְנִין, ומצד אחר הריהם נִתְבַּעֲוִין אחר כך לְמִשְׁכָּן, וְנוֹתְנִין. כדי לבאר דבר זה, תָּנָא [שנה] ר' יוֹסֵי **בַּר חֲזִינְיָא הִדָּא מִתְּנִיתָא** [את הברייתא הזו, הבאה]: נאמר "ועשית כפורת זהב טהור" (שמות כה, יז) — **יֵבֵא וְהֵב שָׁל כְּפוּרֹת וַיִּכְפֹּר עַל זָהָב שָׁל עֲגֹל**, שישנו מעשיהם לטובה. ושוב לענין השקלים ותרומת השקלים. ר' חֲזִי בְּשָׁם ר' שְׁמוּאֵל **בַּר נַחֲמָן** אומר כך: שְׁלֹשׁ תְּרוּמוֹת נִאְמְרוּ בְּקִרְשָׁהּ זֹאת, פּרשת תרומה: תְּרוּמַת אֲדָנִים שהיו הבסיס לקרשי המשכן, וּתְרוּמַת שְׁקָלִים לקרבנות הציבור, וּתְרוּמַת הַמִּשְׁכָּן, לצורך מלאכת המשכן. מה שנאמר "דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה" (שמות כה, ב) — הרי זו תְּרוּמַת אֲדָנִים. מה שנאמר "מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנֵנוּ לְבוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי" (שם) — הרי זו תְּרוּמַת שְׁקָלִים. "וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם" (שם פסוק ג) — הרי זו תְּרוּמַת הַמִּשְׁכָּן. תְּרוּמַת הַמִּשְׁכָּן הוֹלַכְתָּ לְמִשְׁכָּן, מֵה שְׁרָצֵצוּ לעשות בכסף זה לצורך מלאכת המשכן — יַעֲשׂוּ. תְּרוּמַת שְׁקָלִים מביאים לְקִרְבָּן צִיבור, מֵה שְׁרָצֵצוּ לעשות ומשנים הללו, כלומר, לקרבנות הציבור השונים — יַעֲשׂוּ. אבל כולם מביאים את התרומה הזו כדי שְׁתִּהְיֶא יָד פּוֹלֵן שְׁנֵה בה, שכל ישראל שמביאים את שקליהם לצורך קרבנות הציבור יתנו

עיונים

בשלושה פרקים כדי לעשות פומבי לדבר כוונת הדברים, שאין חיוב לתרום בכל שלושת הזמנים הללו, ודי לתרום פעם אחת בשנה בחודש ניסן לצורך קרבנות הציבור של כל השנה. ואולם חכמים תקנו שיש לחלק ולתרום את הלישכה בשלוש הזמנים הללו משום שאז היו כל ישראל עולים לרגל, והיה בתרומה אז פרסום לחשיבות התרומה, וכעין הודעה שלכל אחד מישראל (ובכלל זה גם הדרים במקומות מרוחקים) חלק בקרבנות הציבור שמקריבים בכל יום (תקלין דרחין. פני זקן).

יבוא זהב של כפורת וכיכר על זהב של עגל אף שאמרו חכמים ש"אין קטיגור נעשה סניגור" (ראה ר"ה כו,א), ואין אם כן יכפר זהב הכפורת על זהב העגל? תירצו המפרשים שכלל זה נאמר כאשר הסניגור אינו בא להעביר את העוון אותו מזכיר הקטיגור. וכגון הכהן הגדול שבעבודתו בבית קודש הקדשים ביום הכיפורים לא היה משמש בכגדי זהב אלא בכגדי לבן כדי לא להזכיר את עוון העגל, משום שלא בא לכפר בעבודתו זו על עוון העגל, אלא על שאר עוונות בני ישראל אשר עברו בשנה הקודמת. ואולם כשהסניגור בא להעביר את העוון אותו מזכיר הקטיגור, וכגון זהב הכפורת שעשהו מלכתחילה מזהב דווקא כדי לכפר על זהב העגל — אדרבא זוהי התשובה הראויה והאמיתית, תשובת המשקל. וכפי שביארו ביומא (פו,ב) שבעל תשובה הוא זה שבאה לידו אותה עבירה פעם נוספת ונזהר ולא עבר. ואמר רב יהודה שהווי דווקא אם הודמנה לפניו עבירה זהה, כלומר, באותה אשה באותו פרק באותו מקום (ערן לני ר"ה שם).

שלש תרומות שלוש התרומות היו שונות זו מזו. שתרומת המשכן לא היה בה חיוב לכל אדם, וכל המתנדב נתן כפי רצונו, הן בבחירת החומר (זהב או עץ או כל חומר אחר), והן בשיעור התרומה. תרומת השקלים שנועדה לקרבנות היא חובה על הכל, וכל ישראל נותנים לצורכה סכום זהה. אלא שיתכן שבמקרה מיוחד ישנו את סכום השקלים, ובלבד שיתנו הכל אותה תרומה. ואילו התרומה לאדנים היתה בסכום מדויק (מחצית

ב ע"ב

סכום שווה. תְּרוּמַת אֲדָנִים מביאים לצורך עשיית האֲדָנִים. ובענין תרומה זו נקבעה קיצבה מדוייקת, אלא "הַעֲשִׂיר לֹא יִרְבֶּה וְהַדָּל לֹא יִמְעִיט" (שם פסוק כא), לומר שלצורך האדנים נתן כל אחד (מבין עשרים שנה ומעלה) סכום קבוע של מחצית השקל, ורוב הסכום הזה הלך לעשיית האדנים. כיון שהוזכר הכתוב "העשיר לא ירבה" שבפרשת "כי תשא", אָמַר ר' אֲבֹן: אָף בְּקִרְשָׁהּ זֹאת נִאֲמַר בַּה שְׁלֹשׁ תְּרוּמוֹת "מִחֲצִית הַשְּׁקָל תְּרוּמָה לַה'" (שמות ל, ג), "יִתֵּן תְּרוּמַת ה' " (שם פסוק יד), "לָתֵת אֶת תְּרוּמַת ה'" (שם פסוק טו).

ב שנינו במשנה ב**פְּתֻשָּׁה עֶשֶׂר בּו**, באדר, קוֹרִין אֶת הַמְּגִילָה בְּפְרָסִים. ושואלים: ואיך תאמר כן, והאם לא כֵּן אָמַר ר' חֵלְבֹו בשם רב הונא בשם רב בְּשָׁם ר' חֲזִיָּא רַבָּה: הַפָּל (ובכלל זה בני הכרכים) יוֹצֵאִין ידי חובת קריאת מגילה בְּאַרְבַּעָה עֶשֶׂר באדר, שְׁהוּא זְמַן קְרִיאָתָהּ ! לא כֵּא מֵאָמַר לְקַבּוּעַ את היום המדוייק של קריאת המגילה, אֶלְא לְלַמְּדָךְ שְׂדִין כל שאר הדברים המוזכרים במשנה כדין קריאת המגילה לענין שְׂכָל הַמְּצוֹת הַנוֹהֲגוֹת בשנה מעוברת בְּאֲדָר שְׁנֵי אֵינָן נוֹהֲגוֹת בְּאֲדָר רִאשׁוֹן. ר' יוֹסֵה ור' אֲחָא הוֹוִין יִתְבִּין [היו יושבים]. אָמַר ר' יוֹסֵה לר' אֲחָא: לֹא מוֹתְפָּרָא אֶלְא לְשַׁעֲבַר (בדיעבד), שכבר עבר חמישה עשר, ויצאו ידי חובה בדיעבד. אֶקָּל לְבָא, כלומר, לכתחילה כשקראו בארבעה עשר ועדיין לא עבר חמישה עשר ודעתם שלא לקרואה שוב בחמישה עשר מלכתחילה — לא יצאו ידי חובה. ושואלים: וְהָא תְּנִי [והרי שנינו]: מְקוּם שְׂפָתָהּ מַחֲמַת הַסַּפֵּק אִם מְקוּמָם נַחֲשׁ כְּמוֹקֵף חוּמָה מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ (כגון טבריה. ראה מגילה ה,ב) לְקִרְוֹתָהּ שְׁנֵי יָמִים — קוֹרִין אוֹתָהּ שְׁנֵי יָמִים. ולדעתך הלא אם קראו בארבעה עשר אף במקום שזמן קריאתה לכתחילה בחמישה עשר — שוב אינו קוראה בחמישה עשר! אָמַר לִיה [זו] אָוּף אֲנָא סָבַר כֵּן [גם אני סבור כן]. אבל מסכים אני איתך בסברתך דרברי ר' חלבו. ובכל אופן אין להקשות מהברייתא על שיטתו. ואף שלא פירט איך לא יקשו דבריו מדברי הברייתא, שנינו הסבר לדבריו, שְׁאָמַר רַבִּי מְנָא: וְיָאוּת [ונכון הוא]. אֵילוּ מִשְׁקָרְיָא [אם אחרי שקרא] את המגילה בארבעה עשר וחזר וקְרָיא [וקוראה] בְּחַמִּישָׁה עֶשֶׂר שְׁמָא אֵין שׁוּמְעִין לוֹ, אין מניחים לו לקרוא עוד פעם את המגילה בזמנה? אִם אִתָּה [אתה] אוֹמַר כֵּן שלא יקראו אותה פעם שנית בחמישה עשר, נִמְצְאוּת עוֹקְרִי זְמַן פְּרָסִים בְּנִדָּךְ, והרי זמן מגילה בכרכים הוא בחמישה עשר. תני [שנינו בכרייתא]. רַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר: מְצוֹת הַנוֹהֲגוֹת בְּאֲדָר שְׁנֵי אֵינָן נוֹהֲגוֹת בְּרִאשׁוֹן חוּץ מִקֶּסֶף וְתַעֲנִיתַי שאסור לעשותם בפורים, שְׁהֵן שׁוֹוִין בְּהָה וּבְהָה, שבארבעה עשר ובחמישה עשר באדר ראשון אסורים גם כן בהספד ותענית. ר' פֵּא בשם ר' יִרְמְיָה בְּשָׁם רַב, וכיוצא בו ר' שִׁמּוֹן בְּשָׁם ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי אמרו: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. ואילו רב הונא רַבָּה (הגדול) דְּצִפּוֹרִין [מהעיר ציפורין] אָמַר: הִנְהִיג ר' חֲזִינְיָא בְּצִיפּוֹרִין פְּהָדָא [כהלכה זו] של רַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. ומדקריקים: לא נטט רב הונא בלשון אָמַר ר' חנינא, ממנה היה משמע שכן קבע ר' חנינא כהלכה פסוקה, אֶלְא נָקַט בלשון 'הִנְהִיג', שכן ינהגו בזמננו, ומשמע: הָא [הרי] לְהַלְכָה — לא, אין חובה לנהוג כך. אֶקָּל לְעִנְיָן התאריך המצויין ב**שְׁטָרוֹת** עושים כך: באדר ראשון בּוֹתְבִין אֲדָר רִאשׁוֹן וּבִאֲדָר שְׁנֵי כּוֹתְבִים אֲדָר' סָתָם. ר' יוֹסֵי אוֹמַר: בְּאֲדָר רִאשׁוֹן

החיים

לפי המסורת (המובאת בברייתא דמלאכת המשכן) היה חיבור קרשי המשכן והאדנים בדרך זו: כל און היה גוש כסף שהותקן בו חלל מתאים. בקרש עשו (באמה התחתונה) חריצים שיצרו בו שתי בליטות וכל אחת מהן הייתה מונסת באחד האדנים.

מסורת הש"ס

- ↑ (הביטוי) דב"ר (ליברמן). דברים יא. ילק"ש תורה ששת.
- ↑ ספרי דברים א, ד"ה רבי שמעון.
- ↑ פסיקתא זוטרתא שמות ל.
- ↑ ירושלמי מגילה א,א. א.ג. א.ה. ב.ג. ה.
- ↑ (הביטוי). ירושלמי ברכות א,א (דף כג). תרומות ד,ו (מג,א). מעשרות א,ה (מט,ב). מע"ש ה,ה (נו,ג). מע"ש ה,ה (נד,ד). חלה א,א. ג.נ,ד). עירובין ה,א (כב,ב). פסחים ב,ג (כט,א). פסחים ט,ו (לו,א). ביצה ד,א (סב,ג). מגילה א,א (ע,ב). כתובות ה,ו (ל,א).
- ↑ ירושלמי מגילה א,ה (עא,א). עין בבלי מגילה ו,ב.
- ↑ עין ירושלמי נדרים ח,ו (מא,א). בבלי נדרים סג,א.

גרסות

נימר אילין דקריבין בהגהת כתי"מ: לא נימר אילין דקריבין ובכתי"ל כגירסה שלפניו.

ולא נבעת בכתי"ל ובכתי"מ ובר"ו: ולא נבחת.

והשחיתו וכל השחתה בכתי"ל ובהגהת כתי"מ: השחיתו כל השחתה. המשך גרסות בהשלמות.

לשון

פומבי מקור המלה הוא ביוונית ὑπόμνησι (פומפי) שענינו תהלוכה חגיגית, חיגה ציבורית. ומכאן כביטוי כללי לדבר שעושים בפרסום וברוב עם.
אופיא

מלה זו מופיעה בלשון חז"ל ולא נחברו מקורה. רוב החוקרים סבורים שמקורה ביוונית, אך לא הגיעו לכלל הסכמה מה הייתה מלה זו ביוונית.

החיים

אדנים

לפי המסורת (המובאת בברייתא דמלאכת המשכן) היה חיבור קרשי המשכן והאדנים בדרך זו: כל און היה גוש כסף שהותקן בו חלל מתאים. בקרש עשו (באמה התחתונה) חריצים שיצרו בו שתי בליטות וכל אחת מהן הייתה מונסת באחד האדנים.

העולם

ציפורין

היא העיר ציפורי היושבת במרכז הגליל התחתון. העיר נחרבה אחרי מות הורדוס, אבל אחר כך שוקמה ונבנתה מחדש בפאר רב. בסוף תקופת התנאים, כאשר היישוב היהודי בגליל התפתח והתחזק, עלה מעמדה של העיר. רבי יהודה הנשיא עבר לגור בה והעביר אליה את הסנהדרין, וכך הייתה העיר מרכז של תורה כמשך שנים רבות. גם בזמן התלמוד הירושלמי הייתה ציפורי מרכז עיוני חשוב בגליל התחתון.

באחד באדר פרק ראשון שקלים

ו**מאיליהן הן באין לבדק הבית**. ומכיון שכך, אפשר לקבל מן הגוי המביא עולה גם את נסכיה אף שמותר הנסכים הולך לכלי שרת, שהרי לא נדר לכך במפורש. ושואלים: **מה עבד לָהּ** [מה נושאה עם זה] ר' **שמעון בן לקיש**, כיצד הוא מפרש את דבריו אף שהם סותרים את דברי המשנה? ומסבירים: הוא **פֵּתַר לָהּ** [פרש זאת] שהוא משום שהגבילו את בנין בית המקדש לישראלים בלבד, וכנאמר בספר עזרא ביחס לכותים, שהזהיר עזרא את צרי יהודה: **"לא לָכֶם וְלֹנוּ לְבָנוֹת בַּיִת לְאַלְהֵינוּ** כי אנחנו יחד נבנה בית לאלהינו" (עזרא ד, ג). ר' **חזקיה אָמַר** שר' **סימון שָׁאֵל**, כלומר, הציע: **מַעֲתָה** שלאור דברי הפסוק בעזרא אין מקבלים מן הגויים תרומות לבדק הבית, אף אין **מְקַבְּלִין מֵהֶן** גם **לְאַמַּת הַמַּיִם** שהיתה עוברת בירושלים, או **לְחֹמוֹת הָעִיר וּמְגַדְלוֹתֶיהָ**, על שם **שֵׁנָאָמַר** שאמר נחמיה לסנבלט ולשאר הכותים: **"אלוקי השמים הוא יצליח לנו ואנחנו עבדיו נקום ובנינו, וְיִלְכָּם אֵין חֶלֶק וצדקה וזכרון בירושלים"** (נחמיה ב, ס).

א **מתניתא** (במשנתנו) הובאה מחלוקת בענין הנותן סלע שלם עבורו ועבור חבריו, שלדעת התנא קמא היהו חייב בקלבון אחד, ולדעת ר' **מאיר** שני קלבונות. ובהסבר שיטת ר' מאיר אומרים שכך **אָמַר ר' מאיר**, זהו טעמו: **כְּשֶׁם שֶׁשָּׁקְלוֹ של אדם חייב בו מן התורה, כִּף גם קְלָבֹנוּ חייב בו מן התורה**. ולכן **קָסְבַּר** [סבור] ר' **מאיר**: **בְּנוֹתָן שֶׁקְלוֹ שְׁלֹם** (כשהוא נותן שקל בדיוק, מחציתו לחובת עצמו ומחציתו לחובת חבריו) **שְׁהוּא חַיִּיב בְּקְלָבוֹן אחד לכל אחד משני החצאים**, כלומר, שני קלבונות. **שְׁאָמַר ר' מאיר**: כשצווה משה על חובת נתינת מחצית השקל, **כְּמִין מִטְבְּעָ שֶׁל אֵשׁ הוּצִיא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתַּחַת פְּסָא קְבוּדוֹ וְהִרְאָהוּ לְמִשָּׁה וְאָמַר לוֹ "זֶה יִתְּנוּ"** (שמות ל, יג), וכוונתו: **כְּזֶה**, כנפחו ומשקלו, יִתְּנוּ (בשל מתכת). וכיון שאין משקלן של מטבעות זהו, ויחכן שתהיינה חלקן קטנות במשהו מזו שהָרָאָה למשה, צריך להוסיף על נתינתם משהו, וזהו הקלבון.

שינוי במשנה שכאשר **נָתַן קְלֻעַ** (שני חצאי שקלים. ראה עיונים ד,א ד"ה הנותן סלע ונטול שקל) כדי **לִישׁוֹל שֶׁשָּׁקַל** (מחצית השקל) כעודף — **חַיִּיב לתת שְׁנֵי קוֹלְבוֹנוֹת**. **אָמַר ר' אֶלְעָזָר**: דברי ר' **מאיר היא**, **דְּתַנְיָא**: **אֵלוֹ חַיִּיבִין בְּקְלָבוֹן הַנוֹתֵן סלע ונותן שקל**, שלדעת חכמים נותן **קְלָבוֹן אֶחָד**. **וְאִילוֹ ר' מאיר אָמַר**: שנותן **שְׁנֵי קוֹלְבוֹנוֹת**. והרי ששיטת ר' מאיר היא שכשנותן סלע ונטול שקל חייב שני קולבנות. **וּמַר [ואמר] רַב על כן: לא כן, אלא פיסקה זו במשנתנו דְּבַרְי הַכּוּל היא**. שהכל סבורים כפי **שְׁאָמַר** וכשיטתו של ר' **מאיר**, שכאשר הוא נותן שקל שלם על מנת לקבל את מחציתו כחזרה, היהו צריך לתת קולבון **אֶחָד** בשביל ה**שָׁקַל** (מחצית השקל) **שְׁהוּא נוֹתֵן** למקדש כשהוא משאירו אצל השולחני, ו**אֶחָד** בשביל ה**שָׁקַל שְׁהוּא נוֹטֵל** ממנו כעודף, וְעוֹד קוֹלְבוֹן בשביל ה**אֶחָד לְדַבְּרֵי תוֹרָה**, מצד דין התורה, משום הכרע. ומוסיפים: **נמצא אם כן שעל ה**דַּעְתִּיהָ** [דעתו] של רב שלשה קולבנות איננו** [הם]. וכסיוע להנחה זו שזוהי דעת רב בשיטת

רע"ב

ר' מאיר מביאים כי **אָתָּא [בא] ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק בְּשֵׁם רַב** ואמר במפורש: **שְׁלֹשָׁה קוֹלְבוֹנוֹת איננו [הם]: אֶחָד שֶׁשָּׁקַל שְׁהוּא נוֹתֵן וְאֶחָד שֶׁשָּׁקַל שְׁהוּא נוֹטֵל וְאֶחָד לְדַבְּרֵי תוֹרָה**.

ב מן המשנה משמע ששותפות מסוג מסויים בין האחים בירושת אביהם מחייבתם בקלבון ופוטרתם ממעשר בהמה, ושותפות אחרת מחייבתם במעשר בהמה ופוטרתם מקלבון. ומפרטים: **הָאֶחָין וְהַשׁוֹתְפִין שְׁחַיִּיבִין בְּקְלָבוֹן וּפְטוּרִין מִמַּעַשֵׁר בְּהֶמָּה**, באיזה אופן מדובר? — **בְּשֶׁחֶלְקוֹ** את נכסי אביהם שנפלו לפניהם בירושה, וְאֶחָר כִּךְ חָזְרוּ וּנְשַׁתְּפוּ, ושותפותם איפוא שלא מכח הירושה אלא שותפות רגילה, שכיון שהם כשותפים רגילים הריהם חייבים בקלבון, ופטורים ממעשר. שמיעטה התורה את השותפים ממעשר (כמבואר במסכת בכורות נו,ב). ומאידך, אלו **שְׁחַיִּיבִין בְּמַעַשֵׁר בְּהֶמָּה** הרי הם **פְּטוּרִין מִן הַקְּלָבוֹן** באיזה אופן מדובר? — **בְּשִׁלָּא חֶלְקוֹ** את ירושת אביהם ביניהם כל עיקר, ושותפותם מחמת הירושה היא, והרי זה כאילו אביהם עדיין בעל הנכסים וכאילו הוא הנותן את מחצית השקל עבורם. וכבר שינוי שכשנותן משלו עבור אחר — פטור מן הקלבון. ואולם הריהם חייבים במעשר בהמה, שכיון שלא חלקו נשארות הבהמות כאילו בחזקת אביהם, ולכך הריהם חייבים במעשר בהמה. **אָמַר ר' לְעָזָר**: וְהֵן, זהו דווקא כשֶׁחֶלְקוֹ ביניהם את הבהמות גְּדִיִּים כְּנָגַד תְּיִישִׁים וְתִיּוֹשִׁים כְּנָגַד גְּדִיִּים. שירשו מאביהם גדיים ותיששים ונטל אחד את התיששים והאחר את הגדיים. שכיון שמעיקרו ירש כל אחד מהם כאלה ובלאה, הרי כשנטול כל אחד מהם מין אחד בלבד הריהו כמוכר לשני את חלקו במין השני, וכשחזרו ונשתתפו הריהם כשני זרים שנשתתפו ביניהם, וכבר שינוי שהשותפים פטורים ממעשר בהמה. **אָבָל אִם חֶלְקוֹ גְּדִיִּים כְּנָגַד גְּדִיִּים וְתִיּוֹשִׁים כְּנָגַד תְּיִישִׁים**, שנטל כל אחד מהם בחלקו חלק מן התיששים וחלק מן הגדיים, וכעיקר דין ירושה, אנו אומרים: **הוּא חֶלְקוֹ מַשְׁעָה הִרְאִשוּנָה** ולמעשה לא היה פה ענין של קנין מחייב כלל. וכאשר הם חוזרים ומשתתפים חזרו הנכסים למעמדם הקודם, כשותפות של יורשים טרם חלוקה, והריהם חייבים במעשר בהמה, ככנכסים של אדם אחד. **אָמַר ר' יוֹחָנָן**: לא כן, אלא **אִפִּילוֹ חֶלְקוֹ גְּדִיִּים כְּנָגַד גְּדִיִּים וְתִיּוֹשִׁים כְּנָגַד תְּיִישִׁים**, בְּקִלְחוֹתָן הֵן נִידוּנִים, וכאילו מכרו האחד לשני חלק מירושתו ולפיכך הריהם **פְּטוּרִין מִן הַמַּעַשֵׁר** בהמה. **כִּהֵּהוּא דְּתַנְיָנָן תַּמָּן** [כמו ששנינו במשנה שם] במסכת בכורות (פ"ט מ"ג): **חֶלְקוֹתָ מַה שאדם קונה, או שִׁנְיָתָן לוֹ בְּמַתְנָה** — **פְּטוּר מִמַּעַשֵׁר בְּהֶמָּה**. ואף בעניננו כיון שכל אחד מהאחים נחשב כקונה מאחיו חלק מן הבהמות וכמוכר לו חלק מהאחרות — הריהם פטורים ממעשר בהמה.

שינוי במשנה שני אופנים: האחד, שבו חייבים במעשר בהמה ופטורים מן הקולבון, והאחר, שבו חייבים בקולבון ופטורים ממעשר בהמה. ובענין זה ר' **תַּיָּיא אָמַר שר'** **יְרֵמְיָה בְּעֵי [בא]:** **וְלִמָּה לִיתַן זֵן אֶמְרִין** [ולמה אין אנו אומרים] אופנים נוספים: **כְּפָמִים שֶׁהֵן חַיִּיבִין בְּזֶה וּבְזֶה**, גם בקולבון וגם במעשר בהמה,

עיונים

זמן **מטבע של אש** בספר חידושי ה"ר"ם על התורה (ומובא גם ב"אמת ואמונה" — אמרות להרה"ק מקוצק) מביא בדרך דרש: מדוע הראה הקדוש ברוך הוא למשה מטבע של אש ולא מטבע של מתכת. וביארו שבכך רצה הקדוש ברוך הוא ללמד שעיקר נתינת המטבע הוא אש ההתלהבות מהנתינה. והרכי מקוצק העמיק את הדברים ואמר שהחמימות וההתלהבות אמורה לקחת את המעות שכל מהותם גשמית ולהפכם למהות רוחנית, להפך את הגשמיות לרוחניות.

חיוב במעשר בהמה כל אדם מחוייב לתת מעשר מן הבהמות שברשותו ועדיין לא הופרש מהן מעשר. וזהו דווקא בבהמות שהיו תמיד ברשותו, אבל אם קיבל אדם בהמה מחבירו (במתנה או בקניה), פטור הוא מן המעשר. וכאן הדיון הוא במעמדם של היורשים האם הם נחשבים כממשיכים את החזקת הרכוש של אביהם, או אם נחשבים כמחלקים ביניהם רכושם וכאילו קנו זה מזה.

אורח ההלכה

לירושה כאדם אחד. חלקו האחים אחר שילדו הבהמות ברשותם, וחזרו ונשתתפו — הרי הם פטורים מן המעשר. שכן בשעה שחלקו ביניהם נעשה כל אחד מהם כקונה מהאחר והקונה פטור ממעשר בהמה. חזרו ונשתתפו ורק לאחר מכן ילדו בהמותיהם, אף על פי שחלקו גדיים כנגד גדיים וטלאים כנגד טלאים (ראה פירוש עיונים) ועשרה כנגד עשרה הריהם פטורים מן המעשר. (רמב"ם ספר קריבות הלכות בכורות פ"ח ה"י).

- מסורת הש"ם**
- עין תוספתא א.ח.
 - במדרב"ר יב,ג. פסיקתא דרב כהנא, כי תשא ב. פסיק"ר, כי תשא י. פסיק"ז, שמות ל. תנחומא שמות, כי תשא ז. תנחומא במדבר, נשא יט. בהעלותך יא. מדרש תהילים צא. ילק"ש תורה שפן. (תנחומא ע"פ בובר).
 - בבלי ביצה לט,ב. בכורות נו,ב. ירושלמי קידושין א,ו (ס,ד).
 - משנה בכורות טג, בבלי בכורות יא,א.
 - בבלי בכורות נו,ב.

גרסות

ומאיליהן הן באין לבדק הבית בכתי"ל: ומאיליהן הן באין לכלי שרת וכן בההגר"א.

מה עבד לה רשב"ל בכתי"מ: מה דאתעביד לה רשב"ל ובההגר"א: רשב"ל פתר לה.

תני אלו חייבין בקלבון אחד ר"מ אומר — שהוא פטור מהקלבון דאמר בכי"ל חסרות מילים אלו. וכן בגר"א, בתקלין חותין ובקרבן העדה מוחקים פיסקה זו.

מתניתא דר"מ דאמר ר"מ כשם ששקלו תורה כך קלבנו תורה בכי"מ: מתני' ר"מ אומר אף ששקלו תורה קולבנו תורה.

א"ר אלעזר דר"מ היא — ור"מ אומר שני קולבנות בכי"ל: א"ר לעזר דר' מאיר היא דר' מאיר אומר אחד שקל שהוא נותן ואחד סלע שהוא נוטל ובכתב יד מן הגניזה: א"ר לעזר דר' מאיר היא דר"מ אומר אחד שקל שהוא נותן ואחד שקל שהוא נוטל ובההגר"א: א"ר אלעזר דר"מ היא אחד שקל שהוא נותן ואחד לדברי תורה.

ומר רב דברי הכל היא דאמר רבי מאיר אחד שקל וכו' בכי"ל ובכי"מ: רב אמר דברי הכל היא אחד שקל (והמילים דאמר רבי מאיר חסרות).

דברי הכל היא דאמר רבי מאיר אחד שקל שהוא נותן ואחד שקל שהוא נוטל ואחד לדברי תורה בכי"מ: דברי הכל היא אחד שקל שהוא נוטל ואחד לדברי תורה ובההגר"א: דברי הכל היא אחד שקל שהוא נותן ואחד שקל שהוא נוטל.

לדברי תורה בכי"ל: לדבר תורה. האחין והשותפין — בשלא חלקו בכתי"ל מילים אלו מפיעות אחרי המילים א"ר לעזר והן שחלקו — ממעשר בהמה. ובכתי"מ חסרות מילים אלו בכלל.

החיים

אמת המים

אמת מים היא בעצם תעלת השקיה בניהו המעבירה מים ממעין או מקור מים אחר למקומות מרוחקים יותר.

בזמן המקדש היה מעין עין עיטם (שיש המזהים אותו עם מי נפתוח שבספרי יהושע) המזוזה עם המעין עין עטון שלידי חבריכה השלישית מבכריכות שלמה, כ-3 ק"מ דרומית-מזרחית לבית לחם (ומעניות אחרים שברדך) מהווה מקור מים חשוב לירושלים לאורך תקופות רבות. ממנו נמשכה אמת מים (האמה התחתונה) ארוכה (כ-20 ק"מ) מעל ומתחת לפני הקרקע עד לירושלים והר הבית. אמה זו נחרבה בזמן החורבן וחזרה ונבנתה, ושימשה להבאת מים לירושלים במשך דורות רבים.

(צילום: אבי דרור)

הע"א

וּפְעָמִים שֶׁהֵם פְּטוּרִים מִזֶּה וּמִזֶּה, ממעשר בהמה ומקלבון. והיף **עֲבִידָא** [כיצד נעשה]? כלומר, במה מדובר? אם חֲלָקוּ שני הבנים ביניהם את שאר הַנְּכָסִים וחזרו ונשתתפו בהם אבל לא חֲלָקוּ ביניהם את הַבְּהֵמָה (הבהמות) כלל, — הרי הם תִּיִבִין בְּזֶה וּבְזֶה. שכן ביחס לנכסים הריהם כשאר שותפים, והשותפים חייבים בקלבון. ואילו ביחס לבהמות, כיון שלא חלקו בהן הריהן נחשבות כשל אדם אחד ("תפוסת הבית", שהן עדיין כשל האב), ולכן הריהם חייבים במעשר בהמה. ולעומת זאת, אם חֲלָקוּ ביניהם את הַבְּהֵמָה, וחזרו לאחר מכן והשתתפו בהן וְלֹא חֲלָקוּ ביניהם אֶת הַנְּכָסִים — הריהם פְּטוּרִים מִזֶּה וּמִזֶּה. שלגבי הבהמות הריהם כשאר שותפים שאינם חייבים במעשר בהמה, ואילו לגבי הנכסים הריהם עדיין כשל אדם אחד, ולפיכך הריהם פטורים מקלבון. ובענין זה אָמַר ר' מְנָא: הֲדָא דְאֵתְּ אָמַר [זה שאתה. ר' ירמיה אומר] שכאשר חילקו ביניהם את הנכסים ולא את הבהמות, ולאחר מכן חזרו ונשתתפו בנכסים שהריהם חייבים בקלבון, זהו דווקא בְּשֵׁלֹא הִיְתָה הַבְּהֵמָה רוֹב הנכסים, אלא שאר הנכסים היו הרוב. אָבֵל אִם הִיְתָה הַבְּהֵמָה רוֹב הנכסים — הֵן הֵן הבהמות, נחשבות כעֵיבָר הַנְּכָסִים, וכיון שלא חילקו ביניהן את הבהמות, אף שחילקו את שאר הנכסים, הרי זה כאלו לא חילקו כלל, והריהם פטורים מן הקלבון.

שנינו במשנה שכל עוד לא חילקו האחים ביניהם את ירושת אביהם, הריהם חייבים במעשר בהמה ופטורים מן הקלבון. ובענין זה ר' אֲבִין אָמַר שר' שְׁמִי בְעֵי [שאל] את השאלה הבאה: מִפְּנֵי שהחמרתם וְעִשִׂיתֶן (החשבתם) את האחים כְּאֶדָם אֶחָד אָצֵל (ביחס) לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, שכיון שלא חילקו נחשבות הבהמות כשל אדם אחד, האב, וחייבות במעשר, אֶתְּ [אתה] מִיֵּקַל עליהם וּפּוֹטְרוֹ מִן הַקְּלָבוֹן? החמר עליהם גם בענין זה והחשיבם כסתם שותפים החייבים בקלבון! אָמַר לִיה [ל?] ר' אבין לר' שמי בתשובה: והאם לָא שְׁנִינָא [לא שונה] היא? וכי אין לחלק בין הדברים?

מסורת הש"ס

- ↑ תוספתא א.ח.

גרסות

א"ל לא שניא היא בכת"י מן הגניזה: אלא שנייה היא.

מעתה אפילו חלקו וחזרו ונשתתפו — ופטורים מן הקלבון בהגהות הגר"א הגיה: מעתה אפילו חלקו ונשתתפו פטורים מן הקלבון.

להוצאת דרכים בכת"מ: להוצאת רכים.

ראשון שקלים

שְׁהָרִי כֹאשֶׁר הוּא, אחד האחים, נוֹתֵן סְלַע אֶתַּת שְׁלִימָה מִכֶּסֶף הירושה עבור שניהם, כיון שזו עדיין לא נתחלקה, הרי המטבע נחשבת עדיין של האב, ולכן דינה כשל אדם אחד אף להקל, ולכך הריהם פטורים מן הקלבון. ושואלים: מַעֲתָה, לדבריו, שכל עוד לא חילקו ביניהם את הנכסים הריהם כשל אדם אחד, אם כן אֲפִילוּ חֲלָקוּ וְחִזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ לאחר מכן בכל, ייחשב הדבר כאלו חזרו הנכסים להיות כבתחילה, כשל האב, ויהיו תִּיִבִין בְּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה וּפְטוּרִים מִן הַקְּלָבוֹן, וְנִמְצִינָן [ושונינו] בכל זאת שהריהם תִּיִבִין בְּקִלְבוֹן וּפְטוּרִין מִמַּעֲשֵׂר בְּהֵמָה! השיב על כך ר' בָּא בְּשֵׁם אָבָא פֶּר רַב הוּנָא: היא, כלומר, הוא הדין, שְׁנֵי אָחִים שִׁירְשׁוּ אֶת אֲבִיהֶן, והיא הוא הדין שְׁנֵי גִיסִין שִׁירְשׁוּ אֶת תְּמִיחֶן, שהיו לאב רק שתי בנות והגיסים בעלי הבנות ירשו את הנכסים. שכשם שגיסים שירשו את חמיהם וחילקו ביניהם את הנכסים ולאחר מכן חזרו ונשתתפו בהם, הריהם כסתם שותפים, וחייבים בקלבון ופטורים ממעשר בהמה, הוא הדין גם לגבי שני אחים.

כיון ששנינו שלעתים היו מוסיפים למחצית השקל קלבון, מביאים בענין זה את דברי הברייתא: לְאִיכָן הָיוּ הַקְּלָבוֹת נּוֹפְלִין? מה היו עושים בהם? ר' מְאִיר אָמַר: היו מצרפים אותם לשְׁקָלִים עצמם, והיו משמשים אף הם לקרבנות התמיד והמוספים. רַבִּי לְעֶזֶר אָמַר: היו עושים אותם לְגַדְבָּה לעולות הציבור למקדש, שכאשר היה המזבח בטל, היו מקריבים עליו עולות משל הציבור. ר' שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי אָמַר: היו קונים בהם רִיקוּעַ זָהָב וְהָיו אלו משמשים כצפוי לְבֵית קוֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים שהיה מצופה מבפנים בזהב. בֵּן עֲזַאי אָמַר: הקלבנות, הַשּׁוֹלְחָנִין אשר היו עסוקים בגביית השקלים הָיוּ נוֹטְלִין אוֹתָן בְּשִׁבְרָן, בשכר עבודתם זו, כיון שהיו באותה עת בטלים ממלאכה אחרת. וַיֵּשׁ אֲמָרִים שהיו לוקחים את הקלבנות לְהוֹצֵאת דְּרָכִים, לתשלום הוצאות הובלת השקלים ממקומות גבייתם לירושלים.

עיונים

אין הנכסים חוזרים לעולם להיחשב כשל אדם אחד, האב ("תפוסת הבית"). ר' מאיר אומר לשקלים ר' מאיר כאן הולך לשיטתו לעיל (ד,ב) שחויב הקלבון הוא מן התורה, וברור לו איפוא שהקלבון צריך לשמש לאותה מטרה לה משמשים השקלים עצמם (ר"ש סיריליא. רבינו משולם. תקלין חדתי). שולחנין היו נוטלין אותן בשכר... להוצאת דרכים יש שכתב שיחכן שלשיטת הללו כאשר הוא עצמו מביא את מחצית השקל לירושלים וכן אינו פורט לצורך זה מטבע גדולה יותר אצל השולחנים — אינו צריך להוסיף קלבון, שכן בכך אין לו הוצאות דרכים והוצאות שולחני. ואולם יתכן שלא חילקו חכמים בדבריהם ואף כאשר הביא בעצמו הריהו חייב (אור החמה).

אורח התלכה

שם (שם).

לאיכן היו הקלבנות נופלין הקלבנות שהיו נגבים עם מחצית השקל אין דינם כשקלים, אלא מניחים אותם השולחנים בפני עצמם עד שיסתפק מהם ההקדש לצרכיו. זוהי דעת הרמב"ם. וכתב הכס"מ שפסק כן משום שדעת ר' מאיר דעת יחיד היא ביחס לדעות האחרות, ומפני שהסתפק איזו משתי הדעות האחרות נכונה להלכה, סתם ופסק כך (וראה ראב"ד וכו"מ). (רמב"ם ספר זמנים שם ה"ז).

הרא דאת אמר בשלא היתה הבהמה וכו' ראה בפירוש בפנים. ויש מפרשים שר' מנא מתייחס בדבריו לחלק השני מדברי ר' ירמיה, שכאשר חילקו ביניהם את הבהמות ולא את שאר הנכסים הריהם פטורים מן הקלבון וממעשר בהמה. ועל כך אומר ר' מנא שזהו דווקא כאשר הבהמות אינן רוב נכסי הירושה, ואולם כאשר הן רוב נכסי הירושה, כיון שהן חולקו הרי זה כאלו חולקו גם שאר הנכסים ואף שחזרו והשתתפו בכל הריהם חייבים בקלבון (ר"ש סיריליא. רבינו משולם).

שני גיסין גיסים אלו הם שנים שנישאו לשתי אחיות שמת אביהן בלא בנים ונפלו נכסיו לפניהן בירושה, ולאחר שמתו נשותיהם, בנות המת, ירשו הם כל אחד את חלק אשתו. ומשחלקו ביניהם את הנכסים, אף שחזרו ונשתתפו בהם,

חלקו הנכסים ולא חלקו הבהמה האחים והשותפים שהיו להם בשותפות בהמות וכספים וחלקו ביניהם את כספי השותפות ולא את הבהמות — חייבים במעשר ובקלבון. כר' ירמיה. (רמב"ם ספר קרבנות הלכות בכורות פ"ו ה"א. ספר זמנים הלכות שקלים פ"ג ה"ה).

חלקו הבהמה ולא חלקו את הנכסים האחים והשותפים שהיו להם בהמות וכספים וחלקו ביניהם את הבהמות, אף על פי שעדיין לא חלקו בכספים הריהם פטורים מן הקלבון וממעשר בהמה. כר' ירמיה. (רמב"ם

קרבן באחד באדר פרק ראשון שקלים העדה מסורת הש"ס

קלָטֵן וּנְמַעֲשֵׁר בְּהֵמָה: דָּרַךְ עֲבִידָא. כְּמוֹ "הִיטוּ דְמִי": ה"ג: חֲלָקוּ אֶת הַנְּבִסִּים וְלֹא חֲלָקוּ אֶת הַבְּהֵמָה וְלֹא חֲלָקוּ אֶת הַנְּבִסִּים — פְּטוּרִין בּוֹה וּבּוֹה. וְכִי"ה בְּבוֹרוֹת פ"ט. וְכִי פִירוּשׁוֹ: חֲלָקוּ אֶת הַנְּבִסִּים וּמוֹרוּ וּשְׂמַחְפוּ, וְלֹא חֲלָקוּ בְּנֵהֶמָה, דְּגַבִּי קָלְטֵן הוּוּ כְּשֹׁלֵךְ שׂוֹמֵפִין, וְגַבִּי בְּהֵמָה הוּוּ כַּפּוּסָת הַבֵּית: הֵן הָן עֵיקֵר נִבְכָּיו. וְאִע"פ שְׂמַלְקוּ אֶת הַנְּבִסִּים וְלֹא חֲלָקוּ אֶת הַבְּהֵמָה — פְּטוּרִין מִקְלָטֵן: רַבִּי שֵׁמִי פְּרִיךְ: וְכִי מִפְּנֵי שֶׁעֲשִׂיתִן כֹּלְסֵם אֶחָד אֲחַל מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה הַזֹּאת וְלֹא חֲלָקוּ, נֶאֱמַר שִׂישׁוּ פְּטוּרִין מִן הַקְּלָטֵן אַע"פ שֶׁלֹּא נִמְנוּ שְׂקִילֵיהֶן מִן יְרוּשָׁה אֲפִיקוּ. וְאִע"פ שֶׁבְּהֵמָה הֵן עֵיקֵר הַנְּבִסִּים — אֵין לְפַטְרֵן, כִּךְ לְדַמְדִּי מִמְגַּלְל עַח בְּסַם הַר"מ מְקוּלֵי. וְדַלְגָּה כְּהַל"פ, וְדַבְּרֵיהּ מִתּוֹסִין: לֹא שְׂנִי"א הָיָא.

ריבב"ן
מתני' א' דרכונו. כמו דרכונוי וזה בספר עורא: מפני משוי הדרך. להקל מעליהן. ירושלמי ועשו ארון מרגלית, כלומר, מכל השקלים יקנו מרגלית ויקנו ממשואו' יומר. ושיי שמה מוזל המרגלית ונמלא ההקדש מפסודי אצל הדרכונוי און לחוש שמה יחלו מהן המטבעות היאולן בירושלים: מהמחיה במקון דמחין אצל בתקלון עמיקון לא ברא. כלומר, במקלון עמיקון מותר לקנות מרגלית ולא חיישין שמה מוזל שאין באין אלא לחומת העיר ומגדלותיה: בני העיר ששלחו את שקליהון אם נתרמה התרומה מן הכסף שלגשכה ומנוטו נקופות דמיא בתוספתא פרק ג' תורמין על המשכון ועל הגבוי ועל העמיד לגבות מנאל שארון השקלים בראש הקודש איחניהו ונגנבו או נאכדו נשענין לגוצרין שההפסד לקדש ואם חאמר והמנו בשטעות און נשענין על ההקדשות דרעהו אמר החומה ולא הקדש אחריי בפרק הזהב אמר שמואל הכא גושא שכר עסקין ונשענין ליטול שכרן אי הכי נשענין לגוצרין נשענין לניי העיר מפני ליה אמר רבא נשענין לניי העיר מנעמד הגוצרין כי הכי דלא יתחדשהו עלא הפרשוש שקלים או נמי כי הכי דלא יקרינהו פושעיס והא נגנבו או אכדו קמי ושומר שכר חייב בגיניה ואכדו והכא נתיי דלא משלמי דשומר שכר פטור לשלם להקדש דכי ימן איש אל רעהו כתיב ולא הקדש אגרייהו מיהא לפסוד אמר רבא נגנבו בלגטיס מוויין אכדו שטבעה שפיתו בים דהוי אונס ושומר שכר פטור באונס ר' יוחנן אמר הא מני ר' שמעון היא דלמחר קדשים שחייבין באתיותן נשבע עליהן בפרק מרובה אמר ר' שמעון קדשים שחייבין באתיותן חייב שאינו חייב באתיותן פטור לענין משלמי כפל ומדמיי הגנב כפל כמנומו דמי. הכי נמי לענין שטבעה. התינה עד שלא נתרמה התרומה משתרמה התרומה קדשים שאין חייב באתיותן ניהו דתמן תורמין על האכדו ועל הגבוי כי אמר ר' אלעזר שטבעה זו תקנת חכמים היא שלא יחלו בהקדשות פיי שלא יחלו בשמיותן נשענין לניי העיר הואיל

וּפְעֻמִּים שְׂהֵם פְּטוּרִים מִזֶּה וּמִזֶּה. הַיֵּךְ עֲבִידָא? (חֲלָקוּ אֶת הַנְּבִסִּים וְאֶחָד חֲלָקוּ אֶת הַבְּהֵמָה — חִיבִין בּוֹה וּבּוֹה וְכִוְהוּ, חֲלָקוּ אֶת הַבְּהֵמָה וְאֶחָד חֲלָקוּ אֶת הַנְּבִסִּים פְּטוּרִין מִזֶּה וּמִזֶּה) [א] חֲלָקוּ א' אֶהְנִיבִים וְלֹא חֲלָקוּ הַבְּהֵמָה — חִיבִין בּוֹה וְכִוְהוּ, חֲלָקוּ הַבְּהֵמָה וְלֹא חֲלָקוּ אֶת הַנְּבִסִּים — פְּטוּרִים מִזֶּה וּמִזֶּה. א"ר מַנְיָא: הָדָא דְאֵת אַמְרֵי בְּשַׁלְיָא הִיתָה הַבְּהֵמָה רַבִּי, אַבְרָם אִם הִיתָה הַבְּהֵמָה רַבִּי — הֵן הָן עֵיקֵר נְבִסִּים. ר' אִבְּוִן אָמַר ר' שְׂמִי בְּעֵי. מִפְּנֵי שֶׁעֲשִׂיתִן כְּפֹדֶם אֶחָד אֶצֶל מַעֲשֵׂר הַבְּהֵמָה אִתּוֹ פּוֹטְרוֹ מִן הַקְּלָטֵן? א"ל לָא שְׂנִי"א הָיָא שְׂהוּא וְהָן סַלְעֵי א' שְׂלִימָה. מַעֲתָה אֶפְּיֵי חֲלָקוּ [ב] וְהוֹרוּ וְנִשְׁתַּחֲפוּ — חִיבִין מַעֲשֵׂר הַבְּהֵמָה וּפְטוּרִים מִן הַקְּלָטֵן, וְהִנְיָן חִיבִין בְּקִלְבּוֹן וּפְטוּרִין מִמַּעֲשֵׂר הַבְּהֵמָה. ר' פֶּא בְּשֵׁם אָבָא בַר רַב הוּנָא: הָיָא שְׂנִי אַחִים שְׂרִישׁוּ אֶת אַבְיָהוֹן, הָיָא שְׂנִי גִיסִין שְׂרִישׁוּ אֶת א' חִיבִין. בְּאַבְּוִן ג' הָיוּ הַקְּלָטֵנוֹת נֹפְלִין? ר"מ אָמַר לְשְׂקִילִים, רַבִּי לְעוֹר אֹמֶר: לְדַבְּרָה. ר"ש שׂוֹדֵר אֹמֶר: [א] ר' יְרִיקוֹעַ הֵב וְצַפְיָא בְּבֵית קוֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים. בְּן עֻזַּי אָמַר: שׂוֹלְחִין הָיוּ נוֹטְלִין אֹתוֹן בְּשַׁבְּרָן. וְיֵשׁ אֹמְרִים: הַזֹּצֵאֵת דְּרִבִּים.׃

הדרן עלך פרק באחד באדר

הלכה א מתני' י'ב'רפין ג' שקלים דְּרִבְרִבּוֹת מפני משוי הדרך. בשם שהיו שופרות במקדש דרך היו שופרות בפמניה. בני ז' העיר השלחו את שקליהון ונגנבו או שאכדו, אם נתרמה התרומה — נשבעין לגוצרין, ואם לאו — נשבעין לבני העיר, ובני העיר שולקין תחתיהן. ונמצא או שהחזירו הנבכים — אלו ואלו שקלים, ואין עולין קון לשנה הבאה. גמ' ועשו אותן מרגליות! שמא תויל המרגליות ונמצא הקדש מפסוד. בהיהו דתינין תמן: ובין ה' ובין ה' בכסף ובשנה כסף, חזין ומשקליהם. [א] ואין פודין בכלים. א"ר שמואל בר רב יצחק שמא יחלו הפלים ונמצא הקדש מפסוד. איה הכא גמ' שמא תויל המרגליות ונמצא הקדש מפסוד. מהתינה בתקלון תתיין אבל בתקלון עמיקון לא ברא ותניי בן העמיקון במקדש ואין עמיקון בפמניה. מתני' בש"ח אבל בשומר שבר — לא ברא. א"ר אבא ב'ראפיו תימר בש"ש נגבו — ב' בלגטיס מוויין, אכדו — (ב) כמו שטבעה ספינתו בים. (ג) א"ר יוסבי בר סימון אתיא כמ"ד תורמין ז' על העיר הגבוי ועל העתיד לבנות, (ד) ברם כמ"ד אין תורמין לא על הגבוי ולא על המבושפן ועל העתיד לבנות — לא ברא. [א] [ב] בני העיר ששלחו את שקליהם כ"ס. א"ר אלעזר דר"ש היא, דר"ש אומר קדשים שהוא חייב באהריותן כנכסיו הן. א"ר יוחנן ד"ה היא מישום שבועת תקנת. ע"ד דרבי יוחנן ניהא נשבעים לגוצרין ואם לאו — נשבעים לבני העיר, ובני העיר שולקים אחרים תחתיהן —

הַדָּרִין עַלְךְ פֶּרֶק בְּאֶחָד בְּאֶדְר׃ חֲלָקוּ אֶת הַנְּבִסִּים וְלֹא חֲלָקוּ אֶת הַבְּהֵמָה וְלֹא חֲלָקוּ אֶת הַנְּבִסִּים — פְּטוּרִין בּוֹה וּבּוֹה. דְּכִוְהוּ וְכִי"ה בְּבוֹרוֹת פ"ט. וְכִי פִירוּשׁוֹ: חֲלָקוּ אֶת הַנְּבִסִּים וּמוֹרוּ וּשְׂמַחְפוּ, וְלֹא חֲלָקוּ בְּנֵהֶמָה, דְּגַבִּי קָלְטֵן הוּוּ כְּשֹׁלֵךְ שׂוֹמֵפִין, וְגַבִּי בְּהֵמָה הוּוּ כַּפּוּסָת הַבֵּית: הֵן הָן עֵיקֵר נִבְכָּיו. וְאִע"פ שְׂמַלְקוּ אֶת הַנְּבִסִּים וְלֹא חֲלָקוּ אֶת הַבְּהֵמָה — פְּטוּרִין מִקְלָטֵן: רַבִּי שֵׁמִי פְּרִיךְ: וְכִי מִפְּנֵי שֶׁעֲשִׂיתִן כֹּלְסֵם אֶחָד אֲחַל מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה הַזֹּאת וְלֹא חֲלָקוּ, נֶאֱמַר שִׂישׁוּ פְּטוּרִין מִן הַקְּלָטֵן אַע"פ שֶׁלֹּא נִמְנוּ שְׂקִילֵיהֶן מִן יְרוּשָׁה אֲפִיקוּ. וְאִע"פ שֶׁבְּהֵמָה הֵן עֵיקֵר הַנְּבִסִּים — אֵין לְפַטְרֵן, כִּי לְדַמְדִּי מִמְגַּלְל עַח בְּסַם הַר"מ מְקוּלֵי. וְדַלְגָּה כְּהַל"פ, וְדַבְּרֵיהּ מִתּוֹסִין: לֹא שְׂנִי"א הָיָא.

מתני' א' דרכונו. כמו דרכונוי וזה בספר עורא: מפני משוי הדרך. להקל מעליהן. ירושלמי ועשו ארון מרגלית, כלומר, מכל השקלים יקנו מרגלית ויקנו ממשואו' יומר. ושיי שמה מוזל המרגלית ונמלא ההקדש מפסודי אצל הדרכונוי און לחוש שמה יחלו מהן המטבעות היאולן בירושלים: מהמחיה במקון דמחין אצל בתקלון עמיקון לא ברא. כלומר, במקלון עמיקון מותר לקנות מרגלית ולא חיישין שמה מוזל שאין באין אלא לחומת העיר ומגדלותיה: בני העיר ששלחו את שקליהון אם נתרמה התרומה מן הכסף שלגשכה ומנוטו נקופות דמיא בתוספתא פרק ג' תורמין על המשכון ועל הגבוי ועל העמיד לגבות מנאל שארון השקלים בראש הקודש איחניהו ונגנבו או נאכדו נשענין לגוצרין שההפסד לקדש ואם חאמר והמנו בשטעות און נשענין על ההקדשות דרעהו אמר החומה ולא הקדש אחריי בפרק הזהב אמר שמואל הכא גושא שכר עסקין ונשענין ליטול שכרן אי הכי נשענין לגוצרין נשענין לניי העיר מפני ליה אמר רבא נשענין לניי העיר מנעמד הגוצרין כי הכי דלא יתחדשהו עלא הפרשוש שקלים או נמי כי הכי דלא יקרינהו פושעיס והא נגנבו או אכדו קמי ושומר שכר חייב בגיניה ואכדו והכא נתיי דלא משלמי דשומר שכר פטור לשלם להקדש דכי ימן איש אל רעהו כתיב ולא הקדש אגרייהו מיהא לפסוד אמר רבא נגנבו בלגטיס מוויין אכדו שטבעה שפיתו בים דהוי אונס ושומר שכר פטור באונס ר' יוחנן אמר הא מני ר' שמעון היא דלמחר קדשים שחייבין באתיותן נשבע עליהן בפרק מרובה אמר ר' שמעון קדשים שחייבין באתיותן חייב שאינו חייב באתיותן פטור לענין משלמי כפל ומדמיי הגנב כפל כמנומו דמי. הכי נמי לענין שטבעה. התינה עד שלא נתרמה התרומה משתרמה התרומה קדשים שאין חייב באתיותן ניהו דתמן תורמין על האכדו ועל הגבוי כי אמר ר' אלעזר שטבעה זו תקנת חכמים היא שלא יחלו בהקדשות פיי שלא יחלו בשמיותן נשענין לניי העיר הואיל

הַדָּרִין עַלְךְ פֶּרֶק בְּאֶחָד בְּאֶדְר׃ חֲלָקוּ אֶת הַנְּבִסִּים וְלֹא חֲלָקוּ אֶת הַבְּהֵמָה וְלֹא חֲלָקוּ אֶת הַנְּבִסִּים — פְּטוּרִין בּוֹה וּבּוֹה. דְּכִוְהוּ וְכִי"ה בְּבוֹרוֹת פ"ט. וְכִי פִירוּשׁוֹ: חֲלָקוּ אֶת הַנְּבִסִּים וּמוֹרוּ וּשְׂמַחְפוּ, וְלֹא חֲלָקוּ בְּנֵהֶמָה, דְּגַבִּי קָלְטֵן הוּוּ כְּשֹׁלֵךְ שׂוֹמֵפִין, וְגַבִּי בְּהֵמָה הוּוּ כַּפּוּסָת הַבֵּית: הֵן הָן עֵיקֵר נִבְכָּיו. וְאִע"פ שְׂמַלְקוּ אֶת הַנְּבִסִּים וְלֹא חֲלָקוּ אֶת הַבְּהֵמָה — פְּטוּרִין מִקְלָטֵן: רַבִּי שֵׁמִי פְּרִיךְ: וְכִי מִפְּנֵי שֶׁעֲשִׂיתִן כֹּלְסֵם אֶחָד אֲחַל מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה הַזֹּאת וְלֹא חֲלָקוּ, נֶאֱמַר שִׂישׁוּ פְּטוּרִין מִן הַקְּלָטֵן אַע"פ שֶׁלֹּא נִמְנוּ שְׂקִילֵיהֶן מִן יְרוּשָׁה אֲפִיקוּ. וְאִע"פ שֶׁבְּהֵמָה הֵן עֵיקֵר הַנְּבִסִּים — אֵין לְפַטְרֵן, כִּי לְדַמְדִּי מִמְגַּלְל עַח בְּסַם הַר"מ מְקוּלֵי. וְדַלְגָּה כְּהַל"פ, וְדַבְּרֵיהּ מִתּוֹסִין: לֹא שְׂנִי"א הָיָא.

מתני' א' דרכונו. כמו דרכונוי וזה בספר עורא: מפני משוי הדרך. להקל מעליהן. ירושלמי ועשו ארון מרגלית, כלומר, מכל השקלים יקנו מרגלית ויקנו ממשואו' יומר. ושיי שמה מוזל המרגלית ונמלא ההקדש מפסודי אצל הדרכונוי און לחוש שמה יחלו מהן המטבעות היאולן בירושלים: מהמחיה במקון דמחין אצל בתקלון עמיקון לא ברא. כלומר, במקלון עמיקון מותר לקנות מרגלית ולא חיישין שמה מוזל שאין באין אלא לחומת העיר ומגדלותיה: בני העיר ששלחו את שקליהון אם נתרמה התרומה מן הכסף שלגשכה ומנוטו נקופות דמיא בתוספתא פרק ג' תורמין על המשכון ועל הגבוי ועל העמיד לגבות מנאל שארון השקלים בראש הקודש איחניהו ונגנבו או נאכדו נשענין לגוצרין שההפסד לקדש ואם חאמר והמנו בשטעות און נשענין על ההקדשות דרעהו אמר החומה ולא הקדש אחריי בפרק הזהב אמר שמואל הכא גושא שכר עסקין ונשענין ליטול שכרן אי הכי נשענין לגוצרין נשענין לניי העיר מפני ליה אמר רבא נשענין לניי העיר מנעמד הגוצרין כי הכי דלא יתחדשהו עלא הפרשוש שקלים או נמי כי הכי דלא יקרינהו פושעיס והא נגנבו או אכדו קמי ושומר שכר חייב בגיניה ואכדו והכא נתיי דלא משלמי דשומר שכר פטור לשלם להקדש דכי ימן איש אל רעהו כתיב ולא הקדש אגרייהו מיהא לפסוד אמר רבא נגנבו בלגטיס מוויין אכדו שטבעה שפיתו בים דהוי אונס ושומר שכר פטור באונס ר' יוחנן אמר הא מני ר' שמעון היא דלמחר קדשים שחייבין באתיותן נשבע עליהן בפרק מרובה אמר ר' שמעון קדשים שחייבין באתיותן חייב שאינו חייב באתיותן פטור לענין משלמי כפל ומדמיי הגנב כפל כמנומו דמי. הכי נמי לענין שטבעה. התינה עד שלא נתרמה התרומה משתרמה התרומה קדשים שאין חייב באתיותן ניהו דתמן תורמין על האכדו ועל הגבוי כי אמר ר' אלעזר שטבעה זו תקנת חכמים היא שלא יחלו בהקדשות פיי שלא יחלו בשמיותן נשענין לניי העיר הואיל

סיכום פרק "באחד באדר"

פרק זה עוסק במצוות ובמנהגים השייכים לחודש אדר, אולם עיקרו של הפרק הוא במצוות תרומת מחצית השקל, שהיא עניינה של המסכת, כאשר שאר הדברים הנוגעים לחודש זה מובאים רק בדרך אגב.

סדר הזמנים של תרומת השקלים הוא: מראש חדש אדר מכריזים ומודיעים לכל על חובת ההפרשה, מחמשה אדר באדר היו שולחנות (קופות הגביה) של גובי הכספים נמצאים בכל מקום, ומעשרים וחמישה באדר השולחנות הללו עומדים רק במקדש.

הבאת מחצית השקל היא חובה על כל הגברים בישראל, ומי שאינו נותן מרצונו בית הדין גובים ממנו בעל כרחו. לפי המסקנה גם כהנים חייבים במחצית השקל. אבל נשים

וקטנים אינם חייבים, אם כי הם רשאים לתת תרומה זו ומקבלים מהם. אבל אין מקבלים מכותים ומגויים כלל.

לנתינת מחצית השקל (בתנאים מסוימים) צריך התורם להוסיף עוד "קולבון" מטבע קטנה שניתנת כעין עמלה על הטרחה של הגזברים בשקלים.

אגב דיני השקלים נזכרו בפרק זה גם דברים אחרים הנוהגים בחודש אדר – קריאת המגילה, תיקון קלקולי הדרכים וסימני הטומאה שנפגמו בגלל עונת הגשמים, וכן עקירת והשמדת צמחי הכלאים שבשדות. כמו כן סוכם שבשנה מעוברת (שיש בה שני אדרים) הרי רוב דיני חודש אדר נוהגים באדר שני ולא בראשון.

פתיחה לפרק "מצרפין שקלים"

"וְהֶעֱמַדְנוּ עָלֵינוּ מִצְוֹת לְחַת עָלֵינוּ שְׁלִישִׁית הַשְּׁקָל בְּשָׁנָה לְעִבְרַת בַּיִת אֱלֹהֵינוּ. לְלֶחֶם הַמַּעֲרֶכֶת וּמִנְחַת הַתְּמִיד וְלַעֲוֹלַת הַתְּמִיד הַשְּׁבֻתוֹת הַקָּדָשִׁים לַמּוֹעֲדִים וְלַחֲטָאוֹת לְכַפֵּר עַל יִשְׂרָאֵל וְכָל מְלֹאכֶת בַּיִת אֱלֹהֵינוּ". (נחמיה י, לג—לד)

בפרק זה נידונים שני נושאים כלליים. הנושא האחד הוא בענין מחצית השקל. לאחר אסיפת כל התרומות יש להעביר את הכסף למקדש, ומתעוררות כמה שאלות — האם יש להעביר את השקלים כמות שהם או שאפשר להחליפם בכסף אחר. ושאלות אחרות — בכל התקלות שעלולות לקרות בהעברת הכספים — כאשר הכספים הולכים לאיבוד או נגנבים, האם התורמים יצאו ידי חובה בתרומתם, או שהם צריכים לחזור ולהפריש מחצית השקל. נושא אחר שמדובר בו בפרק הוא בענין הכספים העודפים

ה"מותרות". כאשר אוספים כסף לצורך מחצית השקל — האם כל הכסף מתקדש, או שהקדושה חלה רק בנתינת הסכום הראוי. ואגב שאלה זו דנים במקרים רבים אחרים של מותרות של דברי הקדש וייעודם. כאשר נאסף כסף לשם מטרה מסויימת — להקרב קרבן, או כצדקה לעניים, או לצורך מצוה אחרת, האם מותר הכסף (לאחר שקוימה המטרה שלשמה נאסף) הוא בגדר חולין, או שכיון שהופרש לצורך זה יש להשתמש בו לצרכים דומים.

שאלות אלה הן עיקרו של הפרק אף שיש בו גם כמה נושאים קטנים הקשורים בהם.

מסורת הש"ם

- בבלי בכורות נא,א.
- ילק"ש תורה שפו.
- בבלי יומא סה,א. ב"מ נז,ב.
- משנה בכורות ח,ז.
- תוספתא בכורות ו,יב (בשניו).
- עיין משנה שקלים ו,ה. תוספתא שקלים ג,א.
- עיין בבלי ב"מ נח,א (כל העניין).
- בבלי כתובות קח,א,ב"מ נח,א. ועיין תוספתא גיטין ג,א. בבלי גיטין ל,א. ירושלמי גיטין ג,ו (מה,א).
- עיין משנה ב"ק ז,ד. ב"מ ד,ט. שביעות ו,ה. ירושלמי פסחים א,ח (כח,ב). פסחים ב,ב (כט,א).

גרסות

לדרכנות בכתייל ובדפויק:
דרכנות ובכתי"מ: לטירכונג ובדפו"ר: לידרברנות.
המשך גרסות בהשלמות.

לשון

דרכנות

מדובר במטבע זהב, המוכר כבר בתקופה הפרסית, בזמן עולי בבל (עזרא ח, כז ועוד). יש הסבורים כי הוא קרוי על שם דירוש מלך פרס. ויש הסבורים שדרכנות שנוכרו בלשון המשנה הם מן היוונית Δρακικός (דריכיס).

גזברין

המלה "גזבר" המופיעה כבר במקרא (עזרא א, ח) שאולה כנראה מן הפרסית העתיקה (ganzabara גנזבאר משמעו אוצר, ו-bara משמעה – נושא), ומשמעה – הממונה על האוצרות.

מרגליות

מקור המלה הוא כיוונית μαργαρίτης (מרגריטיס) או μαργέλλις (מרגליס), במובן פנינה, ולעיתים גם אבן יקרה בכלל. וכן השימוש בלשון חז"ל.

לסטים

מקור המלה הוא כיוונית λίτσηδ λίטיס(ליסטיס) שרד, והצורה ליסטים היא כעין קיצור של ליסטטים.

החיים

שופרות

בגלל ריבוי המקריבים בבית המקדש, וכדי להימנע ממכשולים, לא היו הבאים למקדש מביאים עצמם כרגיל את קרבנותיהם, אלא היו מכניסים כספם לנובר בית המקדש ומקבלים קלה מתאימה שעל ידה קיבלו בלשכה אחרת במקדש את הקרבן הראוי להם. או (כמו ביולדת) היו מכניסים את הכסף לקופה המתאימה מתוך שלש עשרה הקופות שהיו בבית המקדש לצרכים אלה והדומים להם. קופות אלה נקראו "שופרות" משום שהן דומות מעט לשופר בצורתן החיצונית שהיה פיהן צר ותחתיהן רחבה כדי למנוע גניבות מן הקופה.

הע"א

א הלכה א משנה

כאשר בני המקומות המרוחקים מירושלים רוצים לשלוח את מחציות השקל שנגבו מבני מקומם לירושלים, הריהם מְצַרְפִּין שְקָלִים לְדַרְכֻּנוֹת, שיכולים הם להמירם בדרכונות, שהם מטבעות גדולים של זהב, מְפָנֵי מְשׁוֹי הַדְרָךְ, כדי להקל ממשא השליחים מוליכי השקלים, שבמקום לשאת שקלים רבים ישאו משקל קטן הרבה יותר של מטבעות זהב. ומעירים: לְשֵׁם שְׁהָיו שׁוֹפְרוֹת (קופות) בְּמִקְדָּשׁ לתת לתוכם את תרומות מחצית השקל, כִּף הָיו שׁוֹפְרוֹת גם בְּמִדְיָנָה, במקומות שמחוץ לירושלים בהם היו נותנים בני אותם מקומות את שקליהם כדי להעבירם אחר כך לירושלים. ועוד הלכה: כִּנֵּי הָעֵיר שְׁשָׁלְחוּ אֶת שְקָלֵיהֶן למקדש וּנְגַנְבוּ השקלים בדרך מן השליח או שְׁאָבְרוּ, אִם כבר נִתְרַמְּה הַתְרוּמָה (תרומת הלישכה) עוד לפני שהגיעו השקלים למקומם – נְשַׁבְּעֵין השליחים שבעת השומרים לְאִיזְבְּרֵין, שכן לאחר תרומת הלישכה נעשים כל השקלים שנתרמו עד אז לפרעון מחצית השקל רכוש המקדש, ולכן הגיזברים הממונים על רכוש זה הם בעלי הדין של השליחים. וְאִם לֹא [ג], שעדיין לא נתרמה התרומה – נחשבים עדיין השקלים כשל אנשי העיר, ולכן נְשַׁבְּעֵין השליחים לְבִנֵי הָעֵיר, ומאחר אותם שקלים נחשבים כשלהם וכאילו נגנבו מהם, לא יצאו ידי חובתם ולכן כִּנֵּי הָעֵיר שׁוֹקְלִין תְּתִיבֵין שקלים אחרים. ואם לאחר ששקלו בני העיר שוב שקלים אחרים נִמְצְאוּ השקלים אחרים. או שְׁהִתְיָרוּם הַגְּנָבִים – אֵלּוּ וְאֵלּוּ, הראשונים והאחרונים, לכולם יש קדושת שְקָלִים והריהם שייכים למקדש, וְאוּלַם אֵין עוֹלִין לְהֶן לְשִׁנְה הַבְּאָה, שאינם יכולים להגיד שכיון שנתנו בשנה הזו פעמיים יהיו פטורים ממתן מחצית השקל בשנה הבאה.

ב גמרא

השקלים לדרכנות זהב כדי להקל ממשא הדרך. ושואלים: אם רוצים להקל ממשא הדרך על ידי זה שמצרפים אותם לדבר בעל ערך גדול יותר, וְנַעֲשׂוּ (ימירו) אוֹתָן, לְמַרְגְּלוֹת, שערךן רב יותר משל הדרכונות, ואף משקלן קטן מאד! ומשיבים: אין עושים כן משום שחוששים שְׁמָא תִזְוֵיל (יוזל) מחיר הַמְרְגְּלוֹת, שכלל סחורה אחרת יכול גם מחירם לרדת, וְנִמְצָא הַהֶקְדָּשׁ מִפְסִיד. וּפְמִשְנַה הָהִיא הַתְיָנִין תְּמָן (ששנינו שם) במסכת בכורות: וְכוּלְן, כל הדברים הנפדים, כגון מיני הקדשות וכן זכר הבכור לאימו הנפדה מן הכהן, נִפְדִין בְּכֶסֶף וּבִשְׁנֵה כֶּסֶף, חוּץ שְׁשָׁקְלִים, שאינם נפדים אלא בכסף. ועל כך שאלו: ומדוע אֵין פוֹדִין את מחצית השקל בְּכָלִים (או ככל שוה כסף אחר)? וְאָמַר ר' שְׁמׁוּאֵל בַּר רַב יֶצְתָק לתרין: חוששים בכסף ששערו קבוע ואינו משתנה, ולכן יכול להמיר כסף בכסף. ולפי זה אִנְּךָ הֵבָא נְמִי [א] [א] יש לומר גם כן כי אין ממירים שקלים במרגליות מחשש שְׁמָא תִזְוֵיל הַמְרְגְּלוֹת וּנִמְצָא הַהֶקְדָּשׁ מִפְסִיד.

שנינו במשנה שכשם שהיו שופרות במקדש לתת לתוכם את תרומות מחצית השקל, כך היו גם במדינה, במקומות שמחוץ לירושלים. ומעירים: מִתְיָנִיתָא [משנתנו] עוסקת בְּתַקְלִין חֲדָתִין [בשקלים חדשים]. שניתנו עבור השנה החדשה שתבוא בניסן הקרוב, אֶבֶל בְּתַקְלִין עִתִּיקִין [בשקלים ישנים] שנתונים אלו שלא נתנו בשנה שעברה ונותנים השנה גם על חשבון השנה שעברה

עיונים

שופרות במקדש המשנה להלן (פ"ו מ"ה) מספרת כי בבית המקדש היו שלוש עשרה חיבות, ובהן היו ניתנים הכספים המיועדים לקרבות שונים. והמשנה שם מפרטת את ענייני. חיבות אלה נקראו בשם "שופרות" משום שהיתה להן צורה כתבנית שופר, שהיה פיהן העליון (כו ניתן הכסף) צר, והתחתון (כו נאסף הכסף) רחב. ועשו אותן בתבנית זו (צרים מלמעלה) מפני הרמאים, שלא יוכלו להראות עצמם כנותנים לקופה, וכאמת יגנבו משם, ובתבנית זו אי אפשר יהיה לקחת משם בלא טירחה יתירה (ירושלמי, ומפורש בבה"ג).

כך היו שופרות במדינה אבל בירושלים לא היו שופרות פרט לאלו שבמקדש, שכן בני ירושלים היו מביאים את שקליהם למקדש (תקלין חדתין).

אם נתרמה התרומה תרומת הלשכה היא הכסף שהיו מוציאים בראשונה בטכס מיוחד מן השקלים שהביאו לבית המקדש במהלך חודש אדר בכל שנה. ויש במסכתנו שקלים נוסח "שהיו נוטלים משיירי הלשכה", כלומר, מן הכסף שהשתתיר לאחר התרומה, שמאותו כסף היו בדרך כלל מוציאים לכל צרכי העיר שאינם שייכים לעבודת המקדש.

בתקלין חדתין... בתקלין עתיקין בין שלוש עשרה הקופות ("שופרות") שהיו במקדש היתה אחת שעליה היה כתוב "תקלין חדתין" (=שקלים חדשים) שבה היו נותנים את שקלי

אורח

מצרפין שקלים לדרכנות אחר שגבו את השקלים במקומות שמחוץ לירושלים, היו ממיים אותם לדיגרי זהב ומשלחים אותם ביד שליחים למקדש. כמשנה. (רמב"ם ספר זמנים הלכות שקלים פ"ב ה"ד).

כשם שהיו שופרות במקדש כך היו שופרות במדינה את השקלים שהיו גובים השולחנים במקומות שמחוץ לירושלים היו מניחים לפניהם בתוך שתי חיבות שהיו רחבות מלמטה ופיהם צר מלמעלה, כדוגמת התיבות שהיו במקדש. כמשנה. באחת היו מניחים את השקלים של שנה זו, ובשנייה היו מניחים את השקלים של השנה שעברה שגבו ממי שלא נתן בשנה שעברה. (רמב"ם שם ה"א).

בני העיר ששלחו את שקליהן ונגנבו או שאבדו בני העיר ששלחו את שקליהם ביד שליח ונגנבו או אבדו, אם היה השליח שומר חנם – הריהו נשבע לבני העיר ונפטר כדין כל שומרי חנם. והם צריכים לחזור ולתת את שקליהם פעם שניה. ואם היה השליח שומר שכר שחייב בגניבה ואבידה ופטור באונס, ואבדו ממנו באונס, כגון שלקחו ממנו שודדים בכח הנשק, אם אירע הדבר אחר שכבר נתרמה הלישכה – נשבע השליח לגזברים ובני העיר פטורים. שכן התורם תורם על הגבוי ועל העתיד להיגבות, ומאותה שעה השקלים נחשבים כברשות ההקדש. ואם אבדו קודם שנתרמה הלישכה – עדיין ברשות בני העיר

מצרפון שקלים פרק שני שקלים

— לָא בְרָא [לא בזה אמרו]. שלשקלים הישנים היו שופרות מיוחדים רק במקדש ולא בשאר מקומות. וְתַנֵּי כֵן [ושונויה ברייתא כן]: שופרות לשקלים עִתִּיקִין קיימים בְּמִקְדָּשׁ, וְאֵין שופרות לשקלים עִתִּיקִין בְּמִדְיָנָה.

ג עוד שנינו במשנה שאם אבדו או נגנבו השקלים מהשליח בדרךו לירושלים, שהריהו נשבע (שבעות השומרים) ונפטר. ומעירים: מִתְיָנִיתָא (המשנה שלנו) מדברת במקרה שהשליח היה שוֹמֵר חַיִּבִּם, אֶבֶל בְּשׁוֹמֵר שְׁכַר לָא בְרָא [לא נאמר בזה]. שכן רק שומר חנם נפטר בשבעות מתשלום על אבידה או גניבה, ולא שומר שכר. ועל כך אָמַר ר' אָבָא : וְאִפִּילוּ תֵימַר [תאמר. תפרש] שמשנתנו מדברת בשליח שהוא שוֹמֵר שְׁכַר, ומכל מקום הריהו נפטר בשבועה, שכן "נִגְנְבוּ" שאמרה המשנה כוונתו – בְּלִסְטִים מְזַוְּיִין, שנגנבו על ידי גנב שבא עם נשק, והרי זה נחשב כאונס שאפילו שומר שכר פטור עליו. ו"אָבְדוּ" כוונתו – כִּמְי שְׁטָבְעָה סְפִינְתוּ בְּיָם, והוא ניצול והכסף שהיה עימו בשליחות בני עירו טבע עם הספינה, שזו נחשבת כאבידה מאונס, ושומר שכר פטור עליה.

עוד שנינו במשנה שאם נגנבו או אבדו השקלים מן השליח לאחר תרומת הלישכה, שנשבע השליח לגיזבר ההקדש ונפטר. ועל כך אָמַר ר' יוֹסְטִי בְר' סִימֹן : משנתנו אֶתְיָא קְמָא דְאָמַר [הולכת כשיטת מי שאומר] שתוּרְמִין במקדש את תרומת הלישכה על הכסף הַגְּבוּי שִׁכְבַר הוּבָא למקדש, וְגַם עַל הכֶּסֶף הַעֲתִיד לְגָבוֹת. ולכן נחשב הכסף שהיה בשעת תרומת הלישכה ביד השליח כשל הקדש. בְּרַם קְמָא דְאָמַר [לדעת מי שאומר] שאֵין תוּרְמִין לָא עַל הַגְּבוּי שְׁעִדִין לא הגיע למקדש וְלָא עַל הַעֲתִיד לְגָבוֹת, אלא רק על הכסף שנמצא כבר באותה שעה במקדש, לָא בְרָא [לא בזה] אמרה המשנה שתורמי השקלים נשבעים לגזבר ונפטרים. אלא כיון שעדיין לא הגיעו השקלים למקדש, הריהם כאילו לא נתרמו כלל, וצריכים כל אלו שאבדו או נגנבו שקליהם לשוב ולתת מחצית השקל אחרת.

שנינו במשנה שבְּנֵי הָעֵיר שְׁשָׁלְחוּ אֶת שְקָלֵיהֶם ונגנבו או אבדו, שאם עדיין לא נתרמה הלישכה נשבעים השליחים לאנשי העיר, ואם כבר נתרמה – הריהן נשבעים לגזברים. ובענין זה אָמַר ר' אֶלְעָזָר : משנה זו כשיטת ר' שְׁמֵעוֹן היא, שר' שְׁמֵעוֹן אומר: קְנִישִׁים שְׁהוּא תֵיב בְּאֶתְרִיתָן [כגון שאמר "הרי עלי בהמה לעולה"] – כִּנְכָסֵיו הֵן נחשבים, שאף אם הפריש בהמה לעולתו, כל עוד לא הביאה למקדש, אם אבדה או נגנבה הריהו חייב להביא אחרת תחתיה. והוא הדין למחצית השקל. ולכן אם נגנבה מיד השליח, הריהו צריך להישבע לבעליה. שכן לדעת החלוקים עליו וסבורים שכנסכי הקדש הם נחשבים לא היה צריך להשבע כלל, שכן כלל הוא שאין נשבעים (מן התורה) על ההקדשות. אָמַר ר' יוֹחָנָן : לא כן, אלא דְבָרֵי הַפַּל היא, ולא דווקא שיטת ר' שמעון, ומשום שזו היא שְׁבִיעַת תְּקָנָה, שחיוב שבועה זו אינו מן הדין אלא מתקנת חכמים שלא יבואו ללזול בכספי ההקדש ויאמרו שאין עליהם אחריות, ומדברי סופרים נשבעים גם על ההקדשות. ומקשים: עַל דְּעִתְיָה [לפי דעתו שיטתו] של ר' יוֹחָנָן הסבור כי השבועה הנזכרת במשנה היא מתקנת חכמים – יִנְחָא [נוח לנו] מה שאמרו שאם נגנבו או אבדו השקלים מן השליח לאחר תרומת הלישכה נְשַׁבְּעִים השליחים לְגִזְבָּרִים, וְאִם לֹא [ג]. אלא נגנבו או אבדו לפני תרומת הלישכה – נְשַׁבְּעִים לְבְנֵי הָעֵיר, וְכַנֵּי הָעֵיר שׁוֹקְלִים [ונותנים שקלים] אֶתְרִים

אותה השנה אשר הביאו מראש חודש אדר ועד ראש חודש ניסן (שהוא זמן תרומת הלישכה). מכסף זה היו קונים את קרבנות הציבור. ותיבה נוספת עליה היה כתוב "תקלין עתיקין" (=שקלים עתיקים, ישנים) שבהם היו נותנים את השקלים שלא ניתנו בשנה שעברה והביאום בשנה זו. את הכסף שהצטבר בקופה זו היו מצרפים ל"שיירי הלישכה", הם מחציות השקל שנתורו בסוף השנה הקודמת, והיו משתמשים בו למטרות אחרות, שלא כולן היו חלק מעבודת המקדש, כגון לבנין ירושלים וייפויח.

בשומר חנם... בשומר שכר שומר חנם הוא זה המקבל שכר (בכל אופן שהוא) עבור שמירתו. שניהם חייבים לשמור שמירה ארייה על הפקדון שברשותם. ואם נגנב החפץ או אבד מיד השומר, הרי אם היה זה שומר חנם – הריהו נשבע "שבעות השומרים" הכוללת בה שלא פשע בשמירת החפץ, ושאינו ברשותו, ושלא נטלו לרשותו ("שלא שלח בה ידי"), והריהו נפטר. ואם היה שומר שכר, מאחר והוא נוטל שכר על שמירתו הריהו חייב בשמירה מעולה יותר, ואינו נפטר בשבועה אלא כשטוען שהחפץ נאנס מידו. משנתנו מתייחסת לשליח השקלים כאל שומר פקדון, ומכאן שיש לחלק ברינו אם עשן כך בשכר או לא.

ההלכה

הם, והשליח נשבע לאנשי העיר, והם צריכים לחזור ולתת את שקליהם פעם שניה. כמשנה וכדברי ר' אבא להלן. (רמב"ם שם פ"ג ה"ח–ט).

נמצאו או שהחזירום הגנבים תורמי השקלים שחזרו ותרמו אחר שנגנבו או אבדו השקלים הראשונים, אם נמצאו לאחר מכן השקלים הראשונים או שהחזירום הליסטים – אלו ואלו שקלים הם, ואין עולים להם לשנה הבאה. והראשונים יפלו לשקלי השנה, והאחרונים יפלו לשקלי השנה שעברה. (רמב"ם שם).

עתיקין במקדש ואין עתיקין במדינה אחת מן התיבות שהיו במקומות שמחוץ לירושלים לקליטת שקלי בני המקום, היתה מיועדת לשקלי שנה זו ("תקלין חדתין") והשנייה לקליטת השקלים של השנה שעברה שגבו ממי שלא נתנם בומונ ("תקלין עתיקין"). שלא כשיטת הברייתא. (רמב"ם שם פ"ב ה"א).

תורמין על הגבוי ועל העתיד לגבות הכהן התורם את הלישכה מתכוין בשעת התרומה לתרום על השקלים הגבויים שכבר ישנם בלשכה, ועל הגבויים שעדיין לא הגיעו ללשכה, ועל הפתידים להיגבות. וטעם הדבר: כדי שיהיו השקלים שתורם מן הלישכה להשתמש בהם לקרבנות הציבור כפרה על כל ישראל, וכאילו הגיעו כל שקליהם ללשכה ונתרמה מכולם תרומה זו. כשיטה המובאת כאן. (רמב"ם שם ה"ט).

מסורת הש"ס

12

רכוב

מצרפינ שקלים

פרק שני

שקלים

העדה

הלכה ד מתני' מותר שקלים חולין. אם היפה ידו מלאה מעות ואמר "אלו לשקלי" — מותרין מולין: עשירית האיפה. מפרש בגמ': מותר עולה עולה. אם הפריש מעות לקנות עולה ומתארו — יבא צלוהו המעות עולה אחרת: מותר פחה שלמים. מפרש בגמרא: מותר גוריים. אם גבו מעות לקרנות נזירים ומתארו — יטמרוס עד שקמה מהס קרנות לנזירים אמרים. ואם נזיר אחד הפריש מעות לקרנותיו ומתארו — המותר לנדבא לקח המונח: גמ' עדי דאנא תמן. כשהיימי צנבל, שנתמי ששאל ר"י לשמואל: הפריש שקלו ומת. מה יעשה בו? מותר עשירית האיפה שלו. של כהן גדול, שנימוסו, מה יעשה בו? יוליבם לים המלח. לא נהנין ולא מועלין בו: מה עביד לה ר"י. אך ממזן למתניתין? של מנחת הושא שמקריב גדלי לזית תורה אור

Table with 2 columns: Page number (12) and Page title (מצרפינ שקלים). Contains page number and title information.

נוסחת הברבלי (א) לשם הטוב ולשם אשמה בו: (ב) וזו המשובח בו: (ג) על דא עייל ר"ח כס' (ד) ה' ביבוב בש"ר חייא ב"ר: (ה) כשר א"כ הוא ב"ר:

הנהרות הגר"א

[א] מה עבד על נהמך; [ב] על כל שישאל לך על ידועיך; [ג] דאנתן אמרין לך ימי הכהה ונתתן נרטי ימי; [ד] לך אלף מן ככשיס בגלג. כהן הרב בעל חיה וחיל נראה טעם דמתקן דעני הגדול גירסא גירסא מן האילי הוא עיני מושב הרומים

א הלכה ד מתני' האפותה

א הלכה ד מתני' האפותה* גבמותר קני עשירית האיפה* גבמותר קני זבין, קני זבות, וקני יודרות, תפאות ואשמות — מותרין נדבה. זה הקפלי: קל שהוא בא (א) לשם תפאות ומשום אשמה — מותרין נדבה. מותר עולה — מותר מנחה, מנחה, מותר שקמים — לשקמים, מותר הפסח — לשקמים, מותר נזירים — נזירים, מותר נזיר — נדרבה. שאר לשמואל: דהפריש שקלו ומת? א"י יפלו נדרבה. מותר (ג) העשירית האיפה שלו, רבי יוחנן אמר: יודיכם לים המלח, רבי עקיבא אמר: יפלו נדרבה. מותרין פליגא על רבי יוחנן: מותר שקלים חולין. מותר עשירית האיפה, מותר קני זבים, וקני זבות. מותר קני יודרות, תפאות ואשמות — מותרין נדבה. [א] מה עבד לה רבי יוחנן? פתר לה: מותר עשירית האיפה של מנחת חומה: של פל ישראל. רבי (ד) ימי (יוהנן) אמר: על דא עקלי אבא בר בא. [ג] דאנתן אמרין: מנן ושהפסח משתנה לשם שקמים — הלמוד

הפריש שקליו ומת: מה יעשה בו? מותר עשירית האיפה שלו. של כהן גדול, שנימוסו, מה יעשה בו? יוליבם לים המלח. לא נהנין ולא מועלין בו: מה עביד לה ר"י. אך ממזן למתניתין? של מנחת הושא שמקריב גדלי לזית תורה אור

ההוא ממעמיט מ"מין" שאני כח אלף מן האיליס בגלג: ואין משני דבר שהוא לאבילה. כגון פסח, לדבר שאינו לאבילה כגון עולה, שהוא כולה כולל: ואין משני קדשים קלים. דהיינו פסח, לעולה שהוא קדש עקרו בשמיטה, ששטו לשם שלמים. אלל אס שטו לשם עולה — פסול: ואני אובר. דכל שאנו לשמוס בפסח כשר, ואפילו שטו לשם עולה: לזבח שלמים. קרא יתירא הוא, דזהו מזי למכתב "לשלמים": כל שהוא וזבו. כלומר, ללל וזה שישתנו לשלמים יהיה: ה"ג: משהנהג להחשב פסול או לא. אם שטו לשם עולה, מיעובל ליה אם אותה המהנהג הפוסלת עולה פוסלת גם בו או לא: היא עבירה. הויה דמי: ב"מ פסול הוא. דלף אס שטו לשלמים לזוכו דמו למחר — פסול: ה"ג: שחבו ע"מ להקשר במשברו לזבח אין תיבר וכו'. וה"פ: אם משתנה הוא למשתנה פסול אס חישב על העולה להקטיר בשכו למחר — פסול: ואס אינו משתנה — ה"ל כהיחשב בשרו שלמים להקטיר משבו למחר, דפסול הוא ולא פסול: לשמו ושיאל לשמו בשאר ימות השנה. מיעובל ליה: פסח ששטו בשאר ימות השנה לשמו ושלא לשמו, כשר הוא או פסול: כתיבין שאין לו שם. דלפתח — לאומהיהו, ולשלמים — לא לשלמים: נעשה בשוחבו בשמחה. דמתיידי לא מהני. ואס שטו כסתם — כשר: א"ל: וא"כ וכו'. ואפילו שחבו בשאר ימות השנה לשמו לזוכו דמו לשמו — יתה כשר, דלחיו משעה רשונה כשחטו לשמו ושלא לשמו, דכשר: באן אבר בשתיקה כשר וכו'. מעיקרא דדעה קראי מנ"ל לומר דשטו בשמחה כשר, או לאמר בעיין

משנת אלוהו

מדר לפרושי וטעם הני על שחבו לשקול טענין שהוא לפרושי עשרה גרה ח"ש לפי שעברו על עשרת הדבות וימי י' גרה ורטרל מיתי לה אגב דקאמר ר' פוחם כשי ל' לפי שמכר בו ושל ל"א טענה וכן כ"א טענה מפורש על זמן ה': מותר עשירית האיפה שלו. ככל כ"ג חירי. ונכבול מנחת ק"ח א' מונח הטונין ו רהיטו עתמתי דידעוים ליה המלה כדלמר מנחות וסס דר"א נדבה ור"א אמר יקב. וקאמר סס המנחה דירקת ממתניא לא יתס עלי' שטן וגו' תפאת היא היא קריו' תפאת ואין אחרת קריו' תפאת למע על עשירית האיפה של כ"ג שטינה קריו' תפאת סו' ומדלינה קריו' תפאת ומותרת יקב וכלאירה עשירות האיפה של כהן הדיוט קריו' תפאת כדלמר בנמ' מו"ק (טו' ב') יקרב תפאתו ו עשירות האיפה שלו ופירסי' וטו'ס' סס דמירי כתיב הדיוט דכ"ג א"ר דסס נאחר כ"א לאג ולסו ר"ג לאו איל עומת לאבו ולחמו ועי' וס'ס' סס ד"ה אחר ורש"י ד"ה ו אגל מנחות סס ד"ל דחורו רש"י וטו'ס' דפי דגס מ"ש יקרב תפאתו כ"ג חירי ווע"ג דלחקי תפאת לאו דין תפאת ליה לך דלמשתמיס מתיא קרא. וא"כ ד"ל דמפריש קרא דחקל הי"ל רשא כ"ג וסיפא כתיב היטו ודלמתיקן בקדושת ע"ה כ' ווע"ג דמתיקן סס לא נישא להס לזאוקמי הכ' ד"ל דטויה' או הכי משמע להו ונאמת בקדושת ע"ה קאמר דלחירי דקרא כן כמ"ש כר אליהס וגו' ושמואל שוכ כהילי ה' וגו' ומ"מ י"ל דכל כ"ה ג"כ חימעטיס מקאמר ואין אחרת קריו' כתיב' סס ד"ה ומדלינה משמע דלא אחא קרא למעטיס אלף מה דקרי' תפאת דלאן מותרת קריו' תפאת מדלא אימעטיס מותר מנחה דאניו קריו' תפאת ואפ"ה לא חיקרב עי"ס: אלא מן הכבישים לבר. נראה טעם רבתי הגדול דמתקן ג"י הישנה מן האיליס הוא

א הלכה ד מתני' האפותה

א הלכה ד מתני' האפותה* גבמותר קני עשירית האיפה* גבמותר קני זבין, קני זבות, וקני יודרות, תפאות ואשמות — מותרין נדבה. זה הקפלי: קל שהוא בא (א) לשם תפאות ומשום אשמה — מותרין נדבה. מותר עולה — מותר מנחה, מנחה, מותר שקמים — לשקמים, מותר הפסח — לשקמים, מותר נזירים — נזירים, מותר נזיר — נדרבה. שאר לשמואל: דהפריש שקלו ומת? א"י יפלו נדרבה. מותר (ג) העשירית האיפה שלו, רבי יוחנן אמר: יודיכם לים המלח, רבי עקיבא אמר: יפלו נדרבה. מותרין פליגא על רבי יוחנן: מותר שקלים חולין. מותר עשירית האיפה, מותר קני זבים, וקני זבות. מותר קני יודרות, תפאות ואשמות — מותרין נדבה. [א] מה עבד לה רבי יוחנן? פתר לה: מותר עשירית האיפה של מנחת חומה: של פל ישראל. רבי (ד) ימי (יוהנן) אמר: על דא עקלי אבא בר בא. [ג] דאנתן אמרין: מנן ושהפסח משתנה לשם שקמים — הלמוד

ההוא ממעמיט מ"מין" שאני כח אלף מן האיליס בגלג: ואין משני דבר שהוא לאבילה. כגון פסח, לדבר שאינו לאבילה כגון עולה, שהוא כולה כולל: ואין משני קדשים קלים. דהיינו פסח, לעולה שהוא קדש עקרו בשמיטה, ששטו לשם שלמים. אלל אס שטו לשם עולה — פסול: ואני אובר. דכל שאנו לשמוס בפסח כשר, ואפילו שטו לשם עולה: לזבח שלמים. קרא יתירא הוא, דזהו מזי למכתב "לשלמים": כל שהוא וזבו. כלומר, ללל וזה שישתנו לשלמים יהיה: ה"ג: משהנהג להחשב פסול או לא. אם שטו לשם עולה, מיעובל ליה אם אותה המהנהג הפוסלת עולה פוסלת גם בו או לא: היא עבירה. הויה דמי: ב"מ פסול הוא. דלף אס שטו לשלמים לזוכו דמו למחר — פסול: ה"ג: שחבו ע"מ להקשר במשברו לזבח אין תיבר וכו'. וה"פ: אם משתנה הוא למשתנה פסול אס חישב על העולה להקטיר בשכו למחר — פסול: ואס אינו משתנה — ה"ל כהיחשב בשרו שלמים להקטיר משבו למחר, דפסול הוא ולא פסול: לשמו ושיאל לשמו בשאר ימות השנה. מיעובל ליה: פסח ששטו בשאר ימות השנה לשמו ושלא לשמו, כשר הוא או פסול: כתיבין שאין לו שם. דלפתח — לאומהיהו, ולשלמים — לא לשלמים: נעשה בשוחבו בשמחה. דמתיידי לא מהני. ואס שטו כסתם — כשר: א"ל: וא"כ וכו'. ואפילו שחבו בשאר ימות השנה לשמו לזוכו דמו לשמו — יתה כשר, דלחיו משעה רשונה כשחטו לשמו ושלא לשמו, דכשר: באן אבר בשתיקה כשר וכו'. מעיקרא דדעה קראי מנ"ל לומר דשטו בשמחה כשר, או לאמר בעיין

ההוא ממעמיט מ"מין" שאני כח אלף מן האיליס בגלג: ואין משני דבר שהוא לאבילה. כגון פסח, לדבר שאינו לאבילה כגון עולה, שהוא כולה כולל: ואין משני קדשים קלים. דהיינו פסח, לעולה שהוא קדש עקרו בשמיטה, ששטו לשם שלמים. אלל אס שטו לשם עולה — פסול: ואני אובר. דכל שאנו לשמוס בפסח כשר, ואפילו שטו לשם עולה: לזבח שלמים. קרא יתירא הוא, דזהו מזי למכתב "לשלמים": כל שהוא וזבו. כלומר, ללל וזה שישתנו לשלמים יהיה: ה"ג: משהנהג להחשב פסול או לא. אם שטו לשם עולה, מיעובל ליה אם אותה המהנהג הפוסלת עולה פוסלת גם בו או לא: היא עבירה. הויה דמי: ב"מ פסול הוא. דלף אס שטו לשלמים לזוכו דמו למחר — פסול: ה"ג: שחבו ע"מ להקשר במשברו לזבח אין תיבר וכו'. וה"פ: אם משתנה הוא למשתנה פסול אס חישב על העולה להקטיר בשכו למחר — פסול: ואס אינו משתנה — ה"ל כהיחשב בשרו שלמים להקטיר משבו למחר, דפסול הוא ולא פסול: לשמו ושיאל לשמו בשאר ימות השנה. מיעובל ליה: פסח ששטו בשאר ימות השנה לשמו ושלא לשמו, כשר הוא או פסול: כתיבין שאין לו שם. דלפתח — לאומהיהו, ולשלמים — לא לשלמים: נעשה בשוחבו בשמחה. דמתיידי לא מהני. ואס שטו כסתם — כשר: א"ל: וא"כ וכו'. ואפילו שחבו בשאר ימות השנה לשמו לזוכו דמו לשמו — יתה כשר, דלחיו משעה רשונה כשחטו לשמו ושלא לשמו, דכשר: באן אבר בשתיקה כשר וכו'. מעיקרא דדעה קראי מנ"ל לומר דשטו בשמחה כשר, או לאמר בעיין

משנת אלוהו

מדר לפרושי וטעם הני על שחבו לשקול טענין שהוא לפרושי עשרה גרה ח"ש לפי שעברו על עשרת הדבות וימי י' גרה ורטרל מיתי לה אגב דקאמר ר' פוחם כשי ל' לפי שמכר בו ושל ל"א טענה וכן כ"א טענה מפורש על זמן ה': מותר עשירית האיפה שלו. ככל כ"ג חירי. ונכבול מנחת ק"ח א' מונח הטונין ו רהיטו עתמתי דידעוים ליה המלה כדלמר מנחות וסס דר"א נדבה ור"א אמר יקב. וקאמר סס המנחה דירקת ממתניא לא יתס עלי' שטן וגו' תפאת היא היא קריו' תפאת ואין אחרת קריו' תפאת למע על עשירית האיפה של כ"ג שטינה קריו' תפאת סו' ומדלינה קריו' תפאת ומותרת יקב וכלאירה עשירות האיפה של כהן הדיוט קריו' תפאת כדלמר בנמ' מו"ק (טו' ב') יקרב תפאתו ו עשירות האיפה שלו ופירסי' וטו'ס' סס דמירי כתיב הדיוט דכ"ג א"ר דסס נאחר כ"א לאג ולסו ר"ג לאו איל עומת לאבו ולחמו ועי' וס'ס' סס ד"ה אחר ורש"י ד"ה ו אגל מנחות סס ד"ל דחורו רש"י וטו'ס' דפי דגס מ"ש יקרב תפאתו כ"ג חירי ווע"ג דלחקי תפאת לאו דין תפאת ליה לך דלמשתמיס מתיא קרא. וא"כ ד"ל דמפריש קרא דחקל הי"ל רשא כ"ג וסיפא כתיב היטו ודלמתיקן בקדושת ע"ה כ' ווע"ג דמתיקן סס לא נישא להס לזאוקמי הכ' ד"ל דטויה' או הכי משמע להו ונאמת בקדושת ע"ה קאמר דלחירי דקרא כן כמ"ש כר אליהס וגו' ושמואל שוכ כהילי ה' וגו' ומ"מ י"ל דכל כ"ה ג"כ חימעטיס מקאמר ואין אחרת קריו' כתיב' סס ד"ה ומדלינה משמע דלא אחא קרא למעטיס אלף מה דקרי' תפאת דלאן מותרת קריו' תפאת מדלא אימעטיס מותר מנחה דאניו קריו' תפאת ואפ"ה לא חיקרב עי"ס: אלא מן הכבישים לבר. נראה טעם רבתי הגדול דמתקן ג"י הישנה מן האיליס הוא

לשמו א"פ שהוא לשם עולה. נמי מקריב שלמים: לזבח שלמים. קרא יתירא הוא, דהוי"ל "לשלמים": משהנהג להחשב פסול. נעביס היא: אם שטו לשם עולה כשחטו פסול עולה, אם חישב לשמו לזוכו פסול, א"ד פסול דמשתנה קרין אחר — אינו פסול, כשם שאינו משתנה לזוכו דעולה — כך אינו משתנה לפסולה דעולה: ופריך: הך עבירה. כמו היכי דמי: ב"מ פסול הוא. מן משתנה או לא. כיון שחשב ע"מ לזוכו דנהג למחר — פסול גם שלמים: ומשני: א"ת משהנהג להחשב פסול פסול. לומר, נ"מ: א"ת משתנה למשתנה פסול — אינו אלף פסול ולא פסול. דגב ג"כ מן דלמתנין מנחות (טו, ב) כהרלאת כשר כן הרלאת פסול, ודלמתרי' בפסחים (עט א) אם יש פסול אחר בתקרבן — אינו נקטע בפסול להחמייד כרת על אילתו. וי"ג כשתשכנכ לזכוש עולה ופסול מוסכרו — שוב אינו קוטע בפסול: א"ת אין משהנהג פסול. כיון דלגבי משתנה פסול אכן משתנה, א"כ הוא כשתשכנכ בתקרבן כשר חזו למנוט — והו פסול: לשמו פסול, דלא דגב פסח קר"ל דמתני דהיינו בערב פסח אחר חלות היום, לשמו — לדעינו לשם פסח כשר, ושלא לשמו פסול. ובעאר ימות השנה, וכגונו שהפרישו קודם לכן ימים רבים — לאו פסול, דלא זמניה. ושלא לשמו כשר, דהיינו לה בפסחים (עט, ו) וקמבעילי ליה היכא ששטו קודם פסח לשמו ושלא לשמו מהו מן אמרי' אחי שלא לשמו ומסיק ליה מדי לשמו ושכו, ואם לא: נעשה בשוחבו בשתיקה ושיאל לשמו. כלומר, כשם ששוחבו בשתיקה, ושלא לשמו — דהיינו שלא אחר כניסת לשמו ושלא לשמו לחוד, קר"ל דכשר. ווע"ג דכשר כל קודם פסח לשמו קלי, אפ"ה אמרי' אחי שלא לשמו ומסיק ל' מדי מוסמחא דלשמו. ה"ג, אג"כ דלומר גבייתא לשמו — לא שנה, ואחיו שלא לשמו ומסיק ליה, וכשר, והיך פשטי ליה רבא דבבבלי פסחים (פ, ב) ופריך: א"ב, כיון דלמתרי' דל"ש היכא דלמר מתייבא ללא אחר, דסתמחא בשתיקה הוא כונו אחר — א"כ ה"ג ששחטו לשמו דהיינו אמר לשמו, ואמר לזוכו נמי שלא לשמו — יעשה כשחוט משעה ראשונה דלחיו כונו שחט כונו בשתיקה, וזרק בזהמינה דשלא לשמו, דבוש פליגי ר"י ור"ל גירושלוני דפסחים פ"ה, ועי' וס'ס' פ' ע"א ד"ה "אני כשתי בו וי"ל" כו': ודחי: מנלן בשתיקה דכשר בכיה' דשחטו כונו בשתיקה, מנלן דכשר דהתם הוא בשחטה אמריה דש"ס משה"כ הכא בשחטה עוברה עליה כונו בשתיקה, וסתמחא דפסח לשמו. ודחי דשלא לשמו דחיקרי לא מהני אח"כ

פרק י"ד מפסחים הלכות והפיקר טענת הרה"ר: [3] היינו קודם הפסח אבל לאחר הפסח לא על בעיניה ועי' בתוס' פסחים דף ס"ז ע"ב

הלכה ד מתני' מותר שקלים חולין. אם היפה ידו מלאה מעות ואמר "אלו לשקלי" — מותרין מולין: עשירית האיפה. מפרש בגמ': מותר עולה עולה. אם הפריש מעות לקנות עולה ומתארו — יבא צלוהו המעות עולה אחרת: מותר פחה שלמים. מפרש בגמרא: מותר גוריים. אם גבו מעות לקרנות נזירים ומתארו — יטמרוס עד שקמה מהס קרנות לנזירים אמרים. ואם נזיר אחד הפריש מעות לקרנותיו ומתארו — המותר לנדבא לקח המונח: גמ' עדי דאנא תמן. כשהיימי צנבל, שנתמי ששאל ר"י לשמואל: הפריש שקלו ומת. מה יעשה בו? מותר עשירית האיפה שלו. של כהן גדול, שנימוסו, מה יעשה בו? יוליבם לים המלח. לא נהנין ולא מועלין בו: מה עביד לה ר"י. אך ממזן למתניתין? של מנחת הושא שמקריב גדלי לזית תורה אור

ההוא ממעמיט מ"מין" שאני כח אלף מן האיליס בגלג: ואין משני דבר שהוא לאבילה. כגון פסח, לדבר שאינו לאבילה כגון עולה, שהוא כולה כולל: ואין משני קדשים קלים. דהיינו פסח, לעולה שהוא קדש עקרו בשמיטה, ששטו לשם שלמים. אלל אס שטו לשם עולה — פסול: ואני אובר. דכל שאנו לשמוס בפסח כשר, ואפילו שטו לשם עולה: לזבח שלמים. קרא יתירא הוא, דזהו מזי למכתב "לשלמים": כל שהוא וזבו. כלומר, ללל וזה שישתנו לשלמים יהיה: ה"ג: משהנהג להחשב פסול או לא. אם שטו לשם עולה, מיעובל ליה אם אותה המהנהג הפוסלת עולה פוסלת גם בו או לא: היא עבירה. הויה דמי: ב"מ פסול הוא. דלף אס שטו לשלמים לזוכו דמו למחר — פסול: ה"ג: שחבו ע"מ להקשר במשברו לזבח אין תיבר וכו'. וה"פ: אם משתנה הוא למשתנה פסול אס חישב על העולה להקטיר בשכו למחר — פסול: ואס אינו משתנה — ה"ל כהיחשב בשרו שלמים להקטיר משבו למחר, דפסול הוא ולא פסול: לשמו ושיאל לשמו בשאר ימות השנה. מיעובל ליה: פסח ששטו בשאר ימות השנה לשמו ושלא לשמו, כשר הוא או פסול: כתיבין שאין לו שם. דלפתח — לאומהיהו, ולשלמים — לא לשלמים: נעשה בשוחבו בשמחה. דמתיידי לא מהני. ואס שטו כסתם — כשר: א"ל: וא"כ וכו'. ואפילו שחבו בשאר ימות השנה לשמו לזוכו דמו לשמו — יתה כשר, דלחיו משעה רשונה כשחטו לשמו ושלא לשמו, דכשר: באן אבר בשתיקה כשר וכו'. מעיקרא דדעה קראי מנ"ל לומר דשטו בשמחה כשר, או לאמר בעיין

ההוא ממעמיט מ"מין" שאני כח אלף מן האיליס בגלג: ואין משני דבר שהוא לאבילה. כגון פסח, לדבר שאינו לאבילה כגון עולה, שהוא כולה כולל: ואין משני קדשים קלים. דהיינו פסח, לעולה שהוא קדש עקרו בשמיטה, ששטו לשם שלמים. אלל אס שטו לשם עולה — פסול: ואני אובר. דכל שאנו לשמוס בפסח כשר, ואפילו שטו לשם עולה: לזבח שלמים. קרא יתירא הוא, דזהו מזי למכתב "לשלמים": כל שהוא וזבו. כלומר, ללל וזה שישתנו לשלמים יהיה: ה"ג: משהנהג להחשב פסול או לא. אם שטו לשם עולה, מיעובל ליה אם אותה המהנהג הפוסלת עולה פוסלת גם בו או לא: היא עבירה. הויה דמי: ב"מ פסול הוא. דלף אס שטו לשלמים לזוכו דמו למחר — פסול: ה"ג: שחבו ע"מ להקשר במשברו לזבח אין תיבר וכו'. וה"פ: אם משתנה הוא למשתנה פסול אס חישב על העולה להקטיר בשכו למחר — פסול: ואס אינו משתנה — ה"ל כהיחשב בשרו שלמים להקטיר משבו למחר, דפסול הוא ולא פסול: לשמו ושיאל לשמו בשאר ימות השנה. מיעובל ליה: פסח ששטו בשאר ימות השנה לשמו ושלא לשמו, כשר הוא או פסול: כתיבין שאין לו שם. דלפתח — לאומהיהו, ולשלמים — לא לשלמים: נעשה בשוחבו בשמחה. דמתיידי לא מהני. ואס שטו כסתם — כשר: א"ל: וא"כ וכו'. ואפילו שחבו בשאר ימות השנה לשמו לזוכו דמו לשמו — יתה כשר, דלחיו משעה רשונה כשחטו לשמו ושלא לשמו, דכשר: באן אבר בשתיקה כשר וכו'. מעיקרא דדעה קראי מנ"ל לומר דשטו בשמחה כשר, או לאמר בעיין

תקלין הרתון

חזי כולנו שהוא ב' דתירין: מתני' מותר שקלים. הממנע מעות ואמר "היה אלו לשקלי" ומלא שהדורו — המותר הוא מולין, וסתמחא בכיה: מותר עשירית האיפה. מפרש בגמרא: מותר עולה לעולה. אם הפריש מעות לקנות עולה ומתארו — יבא צלוהו המעות עולה אחרת: מותר פחה שלמים. מפרש בגמרא: מותר גוריים. אם גבו מעות לקרנות נזירים ומתארו — יטמרוס עד שקמה מהס קרנות לנזירים אמרים. ואם נזיר אחד הפריש מעות לקרנותיו ומתארו — המותר לנדבא לקח המונח: גמ' עדי דאנא תמן. כשהיימי צנבל, שנתמי ששאל ר"י לשמואל: הפריש שקלו ומת. מה יעשה בו? מותר עשירית האיפה שלו. של כהן גדול, שנימוסו, מה יעשה בו? יוליבם לים המלח. לא נהנין ולא מועלין בו: מה עביד לה ר"י. אך ממזן למתניתין? של מנחת הושא שמקריב גדלי לזית תורה אור

ההוא ממעמיט מ"מין" שאני כח אלף מן האיליס בגלג: ואין משני דבר שהוא לאבילה. כגון פסח, לדבר שאינו לאבילה כגון עולה, שהוא כולה כולל: ואין משני קדשים קלים. דהיינו פסח, לעולה שהוא קדש עקרו בשמיטה, ששטו לשם שלמים. אלל אס שטו לשם עולה — פסול: ואני אובר. דכל שאנו לשמוס בפסח כשר, ואפילו שטו לשם עולה: לזבח שלמים. קרא יתירא הוא, דזהו מזי למכתב "לשלמים": כל שהוא וזבו. כלומר, ללל וזה שישתנו לשלמים יהיה: ה"ג: משהנהג להחשב פסול או לא. אם שטו לשם עולה, מיעובל ליה אם אותה המהנהג הפוסלת עולה פוסלת גם בו או לא: היא עבירה. הויה דמי: ב"מ פסול הוא. דלף אס שטו לשלמים לזוכו דמו למחר — פסול: ה"ג: שחבו ע"מ להקשר במשברו לזבח אין תיבר וכו'. וה"פ: אם משתנה הוא למשתנה פסול אס חישב על העולה להקטיר בשכו למחר — פסול: ואס אינו משתנה — ה"ל כהיחשב בשרו שלמים להקטיר משבו למחר, דפסול הוא ולא פסול: לשמו ושיאל לשמו בשאר ימות השנה. מיעובל ליה: פסח ששטו בשאר ימות השנה לשמו ושלא לשמו, כשר הוא או פסול: כתיבין שאין לו שם. דלפתח — לאומהיהו, ולשלמים — לא לשלמים: נעשה בשוחבו בשמחה. דמתיידי לא מהני. ואס שטו כסתם — כשר: א"ל: וא"כ וכו'. ואפילו שחבו בשאר ימות השנה לשמו לזוכו דמו לשמו — יתה כשר, דלחיו משעה רשונה כשחטו לשמו ושלא לשמו, דכשר: באן אבר בשתיקה כשר וכו'. מעיקרא דדעה קראי מנ"ל לומר דשטו בשמחה כשר, או לאמר בעיין

פרק י"ד מפסחים הלכות והפיקר טענת הרה"ר: [3] היינו קודם הפסח אבל לאחר הפסח לא על בעיניה ועי' בתוס' פסחים דף ס"ז ע"ב